

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Specifika práce při vedení kroužku u hospitalizovaných dětí

Bakalářská práce

Autor: Klára Zavřelová
Studijní program: B7506 - Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506R025 - Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.
Oponent práce: doc. Tibor Vojtko, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Klára Zavřelová
Studium:	P16P0757
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Specifika práce při vedení kroužku u hospitalizovaných dětí
Název bakalářské práce AJ:	The Specifics of Work Connected with Leading a Playgroup of Hospitalized Child Patients

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce bude popisovat pedagogické působení na hospitalizované dítě v rámci školní družiny na základní škole při Fakultní nemocnici v Hradci Králové. V teoretické části se zaměří na specifika práce s nemocnými dětmi a na problematiku hospitalizace. Budou zpracovány zásady a pravidla práce ve školní družině a při vedení kroužku a charakterizován volný čas. S ohledem na náplň kroužku s tematikou Malý skaut bude v práci zahrnuta i ideologie skautského hnutí. V praktické části bude popsána realizace kroužku s modifikovanými činnostmi skautské družiny pro hospitalizované děti. Závěrem práce bude shrnutí základních pravidel, která je potřeba dodržovat při práci s výše zmíněnou cílovou skupinou.

MATĚJČEK Zdeněk, Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí, Jinočany: H & H, 2001. 147 s. 3.vydání. ISBN 80-86022-92-7 VALENTA Milan, Herní specialista v somatopedii, Univerzita Palackého, 2003. 218 s. ISBN 80-244-0763-9 PLEVOVÁ Ilona, Komunikace s dětským pacientem, Praha: Grada, 2010. 247 s. ISBN 978-80-247-2968-8 PÁVKOVÁ Jiřina, Pedagogika volného času, Praha: Portál, 2008. 221 s. 4. vydání. ISBN 978-80-7367-423-6 PÁVKOVÁ Jiřina a kol., Školní družina, Praha: Portál, 2007. 149 s. 2. aktualizované vydání. ISBN 978-80-7367-268-3 BŘICHÁČEK Václav, Skautskou stezkou, Junák, 2001, 405 s. ISBN 80-86109-60-70

Garantující pracoviště:	Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Miroslava Javorská, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	5.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem Bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Hradci Králové dne 21. 3. 2019

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé práce, PhDr. Miroslavě Javorské, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při orientaci v dané problematice.

Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Janě Trunečkové za jazykovou a gramatickou korekturu.

Nakonec bych chtěla poděkovat Mgr. Bohumíru Zavřelovi za konzultace ohledně technických pravidel přípravy vybraných skautských činností.

Anotace

ZAVŘELOVÁ Klára. Specifika práce při vedení kroužku u hospitalizovaných dětí. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019.78 s. Bakalářská Práce.

Práce popisuje pedagogické působení na hospitalizované děti v rámci školní družiny na základní škole při Fakultní nemocnici v Hradci Králové. Představuje modifikované materiály vytvořené pro realizovaný kroužek Malý skaut, který tvoří hlavní náplň práce.

V teoretické části se práce zaměřuje na specifický přístup k nemocným dětem a problematiku hospitalizace. Dále představuje specifika práce ve školní družině a hlavně pravidla pro vedení zájmového kroužku. Do práce je také zahrnuto stručné představení skautské ideologie.

V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu a představeny modifikované materiály skautské družiny uzpůsobené pro nemocniční prostředí.

Závěrem práce je shrnutí nejdůležitějších pravidel pro práci s hospitalizovanými dětmi.

Klíčová slova: dítě v nemocnici, hospitalismus, školní družina, zájmový kroužek, skaut.

Annotation

ZAVŘELOVÁ Klára. Specifics of work in keeping a hobby group at hospitalized children. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019.78 pp. Bachelor Thesis.

The work describes the pedagogical influence on hospitalized children in the after-school club at a primary school at the Faculty Hospital in Hradec Králové. It presents modified materials created for the realized Small Scout club, which is the main job content. In the theoretical part the thesis focuses on the specific approach to sick children and the issue of hospitalization. Furthermore, it presents the specifics of work in the after-school club and mainly the rules for keeping the hobby club. The work also includes a brief introduction of scout ideology. In the practical part are presented the results of the research and introduced modified materials of the scout club adapted for hospital environment. The conclusion is a summary of the most important rules for working with hospitalized children.

Keywords: child in hospital, hospitalism, after-school club, hobby group, scout.

Obsah

Úvod	9
I. Teoretická část	11
1. Specifika práce s nemocnými dětmi	11
1.1. Co znamená termín hospitalizované dítě	11
1.2. Potřeby hospitalizovaných dětí	13
1.3. Komunikace s dětským pacientem	15
2. Hospitalizace a problémy s ní spojené	17
2.1. Hospitalismus	17
2.2. Psychická deprivace u dětí	18
2.3. Separace	19
2.4. Další komplikace hospitalizace	20
2.5. Herní specialista	20
3. Práce ve školní družině	23
3.1. Základní předpoklady výchovné péče v nemocnici	23
3.2. Školní družina	24
3.3. Požadavky na pedagoga volného času	25
4. Kroužek a volný čas	27
4.1. Vývoj dítěte	27
4.2. Zájmový kroužek	28
4.3. Volný čas	28
5. Skautské hnutí	32
5.1. Historie skautingu	33
5.2. Ideologie skautingu	34
II. Praktická část	36
1. Cíl výzkumu	36
1.1. Kvalitativní výzkum	36
2. Realizace výzkumu	38
2.1. Začátky výzkumu	38
2.2. Pracovní listy	39
2.3. Hry k pracovním listům	47
3. Jednotlivá setkání ve FNHK	51
4. Skautská schůzka	54
4.1. Výuka jednotlivých témat	54
4.2. Příprava schůzky	55

4.3. Průběh schůzky.....	55
5. Hodnocení výzkumu	56
5.1. Hodnocení pracovních listů	56
5.2. Hodnocení hry	57
5.3. Doporučení pro praxi.....	58
Závěr.....	59
Seznam použité literatury	61
PŘÍLOHY	63

Úvod

Dnešní doba je výrazně orientovaná na výkon, úspěch a flexibilitu. Lidé jsou uspěchaní, unavení a velmi často ve stresu. Na odpočinek a relaxační aktivity jim mnohokrát nezbyde moc času. Pokud nemají lidé čas odpočívat, nemají ani moc času na pobyt v přírodě. Kouzla přírody se navíc vytrácí díky zázrakům moderních technologií, které pronikají do všech oblastí lidského života. Stírá se také znalost některých tradičních organizací. O hasičském kroužku či Sokolu mají lidé přehled pořád, ale při zmínce o skautech už jejich znalosti nejsou takové.

Dnešní doba je ke skautskému hnutí trochu skeptická, protože v jistých ohledech může vypadat zastarale a nepotřebně. Stopovací hry v lesích nebo stezky odvahy na táboře se v dnešní době nemohou rovnat počítačovým či virtuálním hrám. Mnoho lidí navíc skauty odsuzuje, aniž by vůbec tušilo, o co skauti usilují a jaká je náplň jejich práce.

Práce popisuje modifikaci skautských aktivit pro hospitalizované děti. Kromě možnosti vzdělávání během hospitalizace mají děti možnost, se souhlasem zákonného zástupce, využívat i program školní družiny. Díky tomu mohou i při nemoci aktivně trávit volný čas, a pobyt v nemocnici tak lépe snášet. Právě pro náplň činnosti školní družiny byly upraveny činnosti skautského kroužku, čímž došlo k nenásilnému představení skautského hnutí dětem i rodičům. Mnoho dětí si stále nedovede představit, co takový skaut dělá.

V práci nejsou uvedené úplně všechny aktivity, které je s dětmi možné vykonávat. Byly vybrány ty nejznámější a také ty, které šly snadněji upravit pro nemocniční prostředí. Hospitalizované děti byly pro práci vybrány z jednoduchého důvodu. Doba hospitalizace je pro ně nepříjemná zkušenost a jsou vděčné za jakýkoli program, který jim personál připraví. Aktivity této práce jsou dobré pro netradiční využití volného času v nemocnici a zároveň děti něco naučí. Navíc mohou v dítěti probudit zájem o skautské hnutí a po propuštění mu tak nabídnout zajímavou alternativu smysluplného využití volného času.

Cílem práce bylo vytvořit soubor aktivit, které pomohou rozšířit nabídku aktivit pro trávení volného času ve školní družině při nemocnici, a prolomí trochu bariéru mezi společností a skauty.

V teoretické části práce představí celkem pět kapitol.

První kapitola se věnuje práci s hospitalizovanými dětmi a jejich potřebám, které by měl každý pracovník znát a v rámci svých možností je naplňovat.

Druhá kapitola je vyhrazena pro problematiku hospitalizace a způsobům, jak její průběh co nejvíce dítěti zpříjemnit.

Třetí kapitola představuje pravidla práce ve školní družině a požadavky na pedagoga volného času.

Předposlední kapitola popisuje pravidla realizace zájmového kroužku.

Poslední kapitola teoretické části seznámí se stručnou ideologií skautingu.

Praktická část obsahuje záznam konkrétních upravených činností realizovaných v rámci výzkumu. Praktická část zároveň slouží jako šablona pro další práci.

Práce by mohla pomoci každému, kdo si přeje zpestřit volný čas dětí nebo pracuje v prostředí, kde je nutné aktivity upravit specifickým způsobem. A také by mohla pomoci opět probudit lásku ke skautingu.

I. Teoretická část

V teoretické části práce budou přestavena témata týkající se dětí dlouhodobě nemocných, hospitalizace, školní družiny, kroužku a stručné historie skautského hnutí. Všechny tyto oblasti je nutné nejprve teoreticky vymezit. Důvodem vymezení je nutnost dobře znát problematiku týkající se dlouhodobé hospitalizace dětí v nemocnici, abychom pak mohli s těmito dětmi lépe pracovat a využít materiálu popsaného v praktické části této práce.

1. Specifika práce s nemocnými dětmi

Může vyvstat otázka, proč se práce zaměřená speciálně-pedagogicky věnuje hospitalizovaným dětem. Odpověď je však zcela jednoduchá.

Jedna z mnoha definic speciální pedagogiky zní: „*Speciální pedagogika je vědní obor, který se zabývá zákonitostmi výchovy a vzdělávání a rozvojem jedinců, kteří jsou znevýhodnění vůči většinové společnosti v oblasti fyzické, psychické nebo sociální a mají speciální výchovně vzdělávací potřeby.*“ (Fisher, Škoda, 2008, str. 14)

Děti umístěné ze zdravotních důvodů do nemocnice mezi cílovou skupinu rozhodně patří. Práce s nimi vyžaduje odlišné zacházení, než jaké platí pro pedagogy na školách, vychovatele ve družinách či vedoucí volnočasových aktivit. Přináší velikou míru zodpovědnosti a povinností. Děti jsou vytržené ze známého prostředí, jsou vystaveny bolesti a stresu, nemají kontakt se svými kamarády a vrstevníky.

Pedagogické působení zde hraje nepopsatelnou roli. Díky vzdělávání během pobytu v nemocnici se děti nedostanou do skluzu oproti spolužákům a také přijdou na jiné myšlenky.

1.1. Co znamená termín hospitalizované dítě

Pro vymezení odpovědi na tuto otázku je nejdříve nutné vysvětlit několik tematicky souvisejících termínů.

Zdraví popisuje WHO jako stav naprostého fyzického, psychického a sociálního blaha. Zároveň uvádí, že se jedná o stav proměnlivý, závislý na změnách vnitřních a vnějších faktorů. (Hart, Hartlová, 2000)

Nemoc může být vysvětlena jako porucha zdraví, či narušení rovnováhy mezi fyzickou, psychickou a sociální oblastí. Má své příčiny, průběh a uzdravení. (Hartl, Hartlová, 2000)

Chronická nemoc vykazuje trvalou přítomnost příznaků s mírnějším projevem, než je tomu u onemocnění akutního. Chronická onemocnění trvají podstatně delší dobu než onemocnění akutní a často je nelze vyléčit úplně. (Hart, Hartlová, 2000)

Nemoc u dítěte

Průběh nemoci u dítěte ovlivňuje řada faktorů. Záleží na jeho věku, závažnosti diagnózy a způsobu, jak se k problému postaví rodina.

Například při sdělení diagnózy se málokdy stane, že se ji dítě dozví před rodiči. Následně pak děti z rodičů cítí stres, aniž by tušily, co se s nimi děje, a přenáší ho na sebe. Také se často objevuje pocit viny: „*Maminka s tatínkem se trápí kvůli mně,*“ nebo „*Můžu si za to sama. Maminka mi říkala, ať se pořádně oblékám,*“ apod. Často si v rané fázi ani neuvědomují plný rozsah problému.

Další zátěžovou situací pro prožívání dítěte je samotný pobyt v nemocnici. Děti ho velmi často snášejí špatně. Jsou totiž vytrženy z domácího prostředí, rodiče vídají jen pár hodin denně, převládá u nich pocit smutku a strachu.

Během hospitalizace se může dítě setkat s neznámými a bolestivými zkušenostmi. Často také přijde do kontaktu s cizími lidmi, což pouze zvyšuje úroveň jeho stresu.

Kvůli takovému stresu pak nejsou děti schopny se uvolnit a odpočinout si. Bohužel tyto dva faktory jsou velmi důležité pro rychlé uzdravení.

Hospitalizované dítě je dítě, které musí být ze závažných zdravotních důvodů umístěno do nemocnice a jeho stav neumožňuje léčení v domácím prostředí či ambulantní léčbu.

Práva hospitalizovaných dětí

Uvedená práva pochází z Charty práv hospitalizovaného dítěte, která je součástí Deklarace práv dítěte.

Charta obsahuje následující body:

Děti musejí být do nemocnice přijímány jen tehdy, pokud péče, kterou vyžadují, nemůže být stejně dobře poskytnuta v domácím ošetřování nebo při ambulantním docházení.

Děti v nemocnici musejí mít právo na neustálý kontakt se svými rodiči a sourozenci. Tam, kde je to možné, mělo by se rodičům dostat pomoci a povzbuzení k tomu, aby s dítětem v nemocnici zůstali a mohli se tak na péči o své dítě spolupodílet. Rodiče by měli být plně informováni o chodu oddělení a povzbuzováni k aktivní účasti na něm.

Děti a/nebo jejich rodiče musejí mít právo na informace v takové podobě, jaká odpovídá jejich věku a chápání. Musejí mít zároveň možnost otevřeně hovořit o svých potřebách s personálem.

Děti a/nebo jejich rodiče musejí mít právo poučeně se podílet na veškerém rozhodování ohledně zdravotní péče, která je jim poskytována. Každé dítě musí být chráněno před všemi zákroky, které pro jeho léčbu nejsou nezbytné, a před zbytečnými úkony podniknutými pro zmírnění jeho fyzického nebo emocionálního rozrušení.

S dětmi se musí zacházet s taktem a pochopením a neustále musí být respektováno jejich soukromí.

Dětem se musí dostávat péče náležitě školeného personálu, který si je plně vědom fyzických i emocionálních potřeb dětí každé věkové skupiny.

Děti musejí mít možnost nosit své vlastní oblečení a mít s sebou v nemocnici své věci. O děti musí být pečováno společně s jinými dětmi téže věkové skupiny.

Děti musejí být v prostředí, které je zařízeno a vybaveno tak, aby odpovídalo jejich vývojovým potřebám a požadavkům, a aby zároveň vyhovovalo uznaným bezpečnostním pravidlům a zásadám péče o děti.

Děti musejí mít plnou příležitost ke hře, odpočinku a vzdělání, přizpůsobených jejich věku a zdravotnímu stavu.

1.2.Potřeby hospitalizovaných dětí

V této kapitole budou představeny základní potřeby hospitalizovaných dětí, které je nezbytně nutné naplnit, aby došlo k prevenci nežádoucích jevů, jako je například deprivace či vysoká míra stresu. Uspokojování lidských potřeb je navíc jeden z mnoha charakteristických znaků moderního lékařství.

Co je vlastně „potřeba“? Potřeba je projev nějakého nedostatku, jehož odstranění je žádoucí. Potřeby hrají významnou roli pro vývoj lidského života. Lidské potřeby se vyvíjejí a jejich nedostatek negativně ovlivňuje celou osobnost.

Fyziologické potřeby

Základní fyziologické potřeby tvoří potřeba jídla, příjmu tekutin, vyprazdňování, spánku, odpočinku a pohybu.

K naplňování těchto potřeb v nemocničním prostředí dochází. Může ovšem dojít k rozporu vnímání naplnění těchto potřeb z pohledu lékařů a pacienta. Pro snadné vysvětlení bude uveden příklad - při vážném onemocnění je výživa do těla vpravována pomocí infuze. Z pohledu lékařů dochází k naplnění fyziologické potřeby příjmu jídla, z pohledu pacienta nikoli.

Samozřejmě výše uvedený výčet potřeb není výčtem úplným. Vyjmenované jsou jen potřeby týkající se hospitalizovaných dětí.

Naplnění fyziologických potřeb je životně důležité, neboť se jedná o potřeby, bez kterých není tělo schopné fungovat.

Psychosociální potřeby

Do této skupiny potřeb jsou zahrnuty potřeby lásky, sounáležitosti, uznání, sebeúcty, stimulace a učení. Není jednoduché je v nemocničním prostředí naplnit, ale k jejich naplnění dojít musí. Velkou roli zde hraje spolupráce lékařů a rodičů nemocných dětí.

Naplnění těchto potřeb ale může zkomplikovat hned několik proměnných:

- samotné onemocnění dítěte;
- osobnost a věk dítěte;
- nevhodné prostředí, ze kterého dítě do nemocnice přichází;
- špatné mezilidské vztahy;
- špatná spolupráce s rodinou dítěte.

Naplnění těchto potřeb může vést ke snadnějšímu a rychlejšímu uzdravení dítěte. Navíc je-li dítě hospitalizováno delší dobu, bude se při naplnění všech zde uvedených potřeb snáze vracet do běžného života.

Potřeby jistoty a bezpečí

Další skupinu potřeb u hospitalizovaných dětí tvoří potřeby jistoty a bezpečí, ochrany zdraví, sebepéče, zajištění tepla a ochrana před bolestí.

Pro naplnění této skupiny potřeb je velmi významná komunikace mezi pacientem a lékařem. Pacient má právo znát svůj zdravotní stav a postup léčby. Tyto informace ale musí být přizpůsobeny věku pacienta.

Pro ochranu před bolestí je nutné pracovat se škálami bolesti, a to i několikrát denně. Hodnotící škály musí být přizpůsobeny věku pacienta. Může se jednat o škály v podobě usměvavých/mračících se obličejů, nebo číselné stupnice od jedné do deseti. Na bolesti je třeba se často doptávat. Stěžuje-li si pacient na neustálé bolesti, i přes nasazené tišící prostředky, nesmí být bolest ignorována.

Lidské potřeby nesmí být zanedbávány, jejich naplnění je životně důležité. Dvojnásobně to platí u dětí. Jestliže dojde k nenaplnění životních potřeb v raném dětství, vznikají problémy, které si člověk sebou nese celý život.

Ocitne-li se dítě v nemocničním prostředí, nutnost naplnění potřeb se zvyšuje.

1.3. Komunikace s dětským pacientem

Při jakékoli práci s dětmi je nutné jim přizpůsobit sdělený obsah. Velmi často se stává, že pracovníci začnou jednat s rodiči namísto s dítětem, a spoléhají na to, že rodiče dítěti poté vše přetlumočí. Ovšem v situacích, kdy se nejedná o velmi závažné problémy týkající se dítěte, by bylo užitečnější promluvit si nejprve s dítětem. Samozřejmostí je, že tomuto rozhovoru mohou být rodiče přítomni.

Obsahem této kapitoly proto jsou základní pravidla, jak komunikovat s dětským pacientem.

Zásady komunikace s dětmi

Zásady komunikace s dětmi musí znát každý, kdo přijde s dětmi do kontaktu. Děti mají právo na informace stejně jako dospělí lidé, ale dospělí musí vědět, jakým způsobem konkrétní informace dětem předat.

Základní zásady komunikace jsou:

Mluvený projev je nutné přizpůsobit věku dítěte.

Popis vývoje řeči u dětí dle jednotlivých vývojových stadií by byl zdlouhavý, a navíc není cílem práce, proto se zde objeví jen stručný popis základních stadií kognitivního vývoje důležitých pro vývoj řeči. Tato stadia stanovil ve své práci Piaget (Venglářová, Marhová, 2006)

Senzomotorické stadium – období od narození do dvou let. Děti si začínají uvědomovat samy sebe. Komunikace se vyvíjí nejprve na neverbální úrovni a až poté přechází na úroveň verbální.

Předoperační stadium – období od dvou do sedmi let věku dítěte. Děti se pomalu učí jazyk a obtížně si uvědomují názory druhého člověka. Z hlediska vývoje řeči je nejdůležitější období ve věku 1,5 až 2 let.

Stadium konkrétních operací – období od sedmi do dvanácti let věku dítěte. Děti jsou schopny používat logické myšlení a pojmut abstraktní pojmy, ovšem pouze ve vztahu ke konkrétnímu objektu.

Stadium formálních operací – období od dvanácti let věku dítěte. Děti v tomto věku dosahují stejného stupně uvažování jako dospělí lidé.

Během rozhovoru je nutné soustředění a trpělivost.

Pokud projeví pracovník během komunikace s dítětem spěch či netrpělivost, ztratí dítě o komunikaci zájem, v horším případě u něj vyvolá stres. Na komunikaci s dítětem je vždy třeba si vymezit dostatečné množství času. Také je nutné být připraven konkrétní informací dítěti kdykoli trpělivě zopakovat. Během komunikace je pozornost mířena pouze na dítě.

Dospělý musí být ve stejné výškové úrovni jako dítě.

Komunikuje-li dospělý s dítětem ve stoje, dává najevo svou nadřazenost. Navíc je komunikace pro dítě náročná, protože musí často zaklánět hlavu a nedojde k očnímu kontaktu, který je potřeba u dětí posilovat. Proto se doporučuje si během komunikace přidřepnout nebo ideálně sednout na židli, aby se dospělý dostal na úroveň očí dítěte.

Projev lze doplnit jednoznačnou a jednoduchou mimikou a gestikulací.

Mimika a gestikulace hraje v komunikaci s dítětem velikou roli, už jen z důvodu, že neverbální komunikace se u dětí vyvíjí jako první. V situaci, kdy dítě moc neporozumí významu slov, mu gesta význam doplní. Výraz obličeje dítěti také prozradí, jaké emoce člověk zrovna cítí.

Dospělý musí poskytnout prostor pro zpětnou vazbu a ujistit se, že mu dítě rozumí.

Tento bod sebou nese jistá rizika. Dospělý musí mít jistotu, že mu dítě rozumí, zároveň se jej ale nemůže pořád dokola ptát: „Rozuměl jsi mi?“ Po celou dobu komunikace musí sledovat výraz tváře. Když dítě něčemu nerozumí, začne se tvářit zmateně. Také je nutné dělat ve vhodných chvílích pauzy a otázat se dítěte, zda se nechce na něco zeptat.

Zde uvedené zásady netvoří konečný seznam. Jedná se o nejznámější a nejpoužívanější doporučení.

2. Hospitalizace a problémy s ní spojené

Hospitalizace dítěte přináší obrovskou zátěž pro dítě samotné i pro jeho rodiče. Dítě se ocitá v neznámém prostředí, často je velmi vystrašené z bolesti.

Během hospitalizace se mohou objevit jisté problémy, které zhoršují průběh nemoci. Nejčastěji se můžeme setkat s jevem zvaným hospitalismus či s deprivací dítěte. Je třeba tyto jevy znát a umět jim předcházet.

2.1. Hospitalismus

Hospitalismus definovali dětské lékaři při pozorování průběhu léčby u dětí pobývajících v nemocnici. Jejich léčba neprobíhala tak rychle a intenzivně, jak lékaři při nasazení léčbě očekávali. Důvodem byl špatný psychický stav těchto dětí. (Matějček, 2000)

Špatný psychický stav dětí oslaboval jejich imunitní systém a způsobil vznik řady dalších komplikací.

Obecně lze hospitalismus definovat jako sníženou schopnost adaptovat se na nemocniční prostředí. Hospitalismus také často provází negativní fyzické a psychické projevy pacienta.

Prevence hospitalismu

Nejúčinnější prevencí hospitalismu je dítě na pobyt v nemocnici předem připravit. Samozřejmě, že příprava dítěte s vážným onemocněním nemůže probíhat ve stejné intenzitě, jako příprava u dítěte, které má pobyt naplánovaný měsíc dopředu.

Jak tedy správně připravit dítě na pobyt v nemocnici? Existuje pár obecně platných doporučení.

Nejdůležitější je vytvořit u dítěte kladný obrázek o nemocničním prostředí. Dítě nesmí být strašeno, že pobyt v nemocnici je hrozný, protože se poté pobytu bojí nebo může svůj strach přenášet na jiné děti.

Rodiče musí zaujmout pozitivní postoj k léčbě dítěte, aby se dítě cítilo bezpečně. Reakce rodičů, po rozhodnutí lékaře o hospitalizaci, typu: „*Do nemocnice? V žádném případě své dítě do nemocnice nepustím,*“ pouze podpoří dítě v jeho strachu. Rodič ale musí být pro dítě oporou.

Kladný přístup k nemocnici je vhodné tvořit i u zdravého dítěte. Když pak nastane nutnost náhlé hospitalizace, je prevence splněna, a dítě se s pobytem v nemocnici vypořádá lépe.

Rodič by neměl svému dítěti lhát. Stačí, když nebude zdůrazňovat některé negativní stránky hospitalizace, ale zaměří se na ty pozitivní.

U menších dětí může být pobyt v nemocnici vysvětlen formou hry. Hra je pro dítě nejpřirozenějším prostředkem pro poznávání světa, a dokáže pak lépe zpracovávat informace. Na stejném principu pracují v nemocnicích i herní specialisté (viz kapitola Herní specialista).

V prevenci vzniku hospitalismu hraje velkou roli příprava ze strany rodiny. Větší úlohu ale má prostředí, ve kterém bude dítě trávit čas.

Dětská oddělení nemocnic jsou proto barevně vymalovaná a zdobená výkresy dětí. Také jsou vybavena množstvím hraček, aby mohlo dítě uspokojit potřebu hrát si. Pro stejný účel jsou zde také zřizovány herny.

Spojí-li se prevence ze strany rodiny a vhodně upravené prostředí, je riziko vzniku hospitalismu minimální.

Bohužel není v dnešní době hospitalismus jediným problémem, který se u dětí může objevit. Dnes se více uplatňuje širší pojetí této problematiky zaměřené zejména na psychickou deprivaci dětí.

2.2. Psychická deprivace u dětí

Definice psychické deprivace ji charakterizuje jako „*psychický stav, který vzniká v takových životních situacích, kdy dítěti není dána příležitost k uspokojení jeho základních duševních potřeb v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.*“ (Matějček, 2000, str. 76)

A právě takovou situací může být i dlouhodobý pobyt v nemocnici.

Rizika deprivace

Psychická deprivace se může objevit v jakémkoli dětském věku. Vývoj dítěte je ale zcela jedinečný, proto vznik deprivace v určitém stupni vývoje vyvolá jiné potíže než v jiných stupních.

Jaké mohou nastat problémy, ukazuje následující popis.

Ocitá-li se dítě v málo podnětném prostředí, ztrácí o podněty zájem. Bohužel ztráta zájmu přetrvává, i když se dítě vrátí do podnětně bohatého prostředí.

V kojeneckém věku můžeme sledovat náznak, že se dítě učí. Díky zpětným reakcím dospělých dochází k upevnování žádoucího chování. Nenachází-li se dítě v blízkosti lidí, kteří by reagovali na jeho projevy, ztrácí schopnost rozlišit žádoucí chování od nežádoucího.

Okolo sedmého měsíce věku dítěte dochází k vytváření citového pouta k mateřské osobě. Nedojde-li k vytvoření a upevnění tohoto pouta, může to vést ke zhoršenému vývoji osobnosti dítěte nebo až k citové zploštělosti.

Nakonec se dítě musí seznámit se společenským životem. Nejprve jej poznává uvnitř rodiny, později ve škole a nakonec v celé společnosti. Nemá-li dítě možnost poznat a vyzkoušet si společenské role, dochází k narušení optimálního vývoje jeho osobnosti.

Nemocniční prostředí má velkou nevýhodu, protože je zařízeno účelově pro léčbu nemocí. Bohužel už ale není vybaveno k dostatečné stimulaci dítěte, čím dochází k výše popsaným problémům. Předcházet deprivaci lze primárně za pomoci výchovných pracovníků zaměstnaných v nemocnici.

S problematikou deprivace úzce souvisí i separace, které se věnuje následující kapitola.

2.3.Separace

Na rozdíl od deprivace, kdy dochází k narušení tvorby vztahů, u separace dochází k narušení vztahů již vytvořených. Každé náhlé umístění dítěte do nemocnice může bránit v pokračování velmi složitého procesu upevňování vztahů k rodině a rodinnému prostředí, což může vést k obrovské zátěži organismu. (Matějček, 2000)

Rizikové faktory separace

U každého problému existuje způsob, jak mu předejít. Stejně je tomu tak i u separace. Nikdo nemůže spolehlivě zajistit, ani se sebelepší prevencí, že k ní nedojde. Jsou-li ale známy rizikové faktory, může se podstatně zmírnit intenzita jejího průběhu.

Rizikovými faktory pro vznik separace u dětí, jsou:

Věk dítěte. Každé dítě se postupem času uvolňuje ze závislosti na rodině, proto je separace nebezpečná pouze v případě, že nastává předčasně a dítě si s ní neumí poradit. Pro lepší vysvětlení bude uveden příklad.

Je-li na delší čas hospitalizováno dítě školního věku, může mu separace v přiměřené míře pomoci k rozvoji samostatnosti. Je-li ale na delší čas hospitalizováno dítě ve věku batolecím, které je silně závislé na matce, může jejich odloučení těžce snášet. Trvá-li navíc separace delší dobu, může sloužit jako podklad pro vznik deprivace.

Forma separace. Separace může být náhlá i postupná, úplná i částečná, krátkodobá i dlouhodobá.

Osobnost dítěte. Každé dítě je individuální a každé reaguje na změny pro ně charakteristickým způsobem. U některých dětí dojde k nepatrným změnám v chování, jiné děti se mohou začít jevit jako nezvladatelné.

Předchozí zkušenosti dítěte. Prožitá separace může dítě posílit a pomoci mu lépe snášet další odloučení. Může však také právě naopak dojít k fixaci špatné zkušenosti a vyvolání strachu při dalším odloučení.

Kvalifikace a chování personálu. U dětí se mohou objevit tři fáze separačních úzkostí – fáze protestu, fáze zoufalství a fáze odpoutání od matky. Personál se musí umět s těmito fázemi vypořádat.

Dříve byla problematika odloučení považována za rozmazlenost dítěte či hysterii. Dnes je separace brána jako vážný problém, jehož následkům je lepší předcházet, případně je léčit.

2.4. Další komplikace hospitalizace

Kromě hospitalismu, deprivace či separace se mohou u dětí při pobytu v nemocnici objevit další komplikace. Jejich výčet a popis nabídne tato kapitola.

Adaptace na nové prostředí. Každé dítě se při pobytu v nemocnici musí přizpůsobit novému prostředí a režimu. Může se objevit jiné rozložení spánku a bdění, jiný pořádek v jídle. Hlavně se dítě v nezvykle velké míře setkává s cizími lidmi. Navíc je ještě většina energie dítěte věnována na vypořádání se s lékařskými zákroky.

Nenucená nečinnost. Předškolní děti žijí přítomností a neumí se sami zabavit vzpomínáním či plánováním budoucnosti. Zůstává-li takové dítě nečinně ležet na lůžku, může si vytvořit nepříznivé návyky zaměstnání se vlastním tělem.

Školní život. Během hospitalizace ztrácí dítě kontakt s vyučováním a může se u něho projevit strach z výrazného zameškání ve výuce. Jindy si zase děti odvykají soustavné práci a mají problém se poté vrátit do školního režimu. Tento problém se daří úspěšně kompenzovat díky zřízeným školám při nemocnicích.

Je obtížné zabránit vzniku některé z výše uvedených komplikací. O to větší je ale kladen důraz na nutnost tyto komplikace znát. Když je znám možný problém, je jednoduché udělat maximum pro prevenci jeho vzniku.

2.5. Herní specialista

V posledních letech dochází ke změnám v péči o děti v nemocnicích. Čím dál tím více se začíná prosazovat péče zaměřená i na rodinu pacienta, což vede ke zkvalitnění zdravotnické péče. Z tohoto důvodu se stává populární působení takzvaných herních specialistů v nemocnicích.

Jedná se o speciálně vyškolené profesionály, kteří pomáhají dítěti překonávat nástrahy pobytu v nemocnici.

Popis činností herního specialisty by vydal na celou knihu, proto zde budou představeny jen základní informace o jeho pracovní náplni.

Role herního specialisty

Herní specialista zastává nepostradatelnou úlohu při prevenci vzniku hospitalismu či psychické deprivace u dětí. Hlavním úkolem herního specialisty je péče o dobrý psychický stav dítěte a jeho rodiny; nikoli výchova dítěte.

Díličí role zahrnují:

Herní specialista je kamarád a společník, kterého dítě považuje za sobě rovného.

Vždy jedná v zájmu dítěte a respektuje jeho práva.

Navazuje a udržuje s dítětem kontakt po celou dobu hospitalizace.

Vhodnými prostředky seznamuje dítě s léčbou.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, roli herního specialisty smí vykonávat jen opravdový odborník s kladným vztahem k dětem. Špatný herní specialista by mohl napáchat nenapravitelné chyby a dětskému pacientovi velmi ublížit. (Valenta, 2008)

Kompetence herního specialisty

Pro každou profesi jsou vymezené kompetence. Tyto kompetence nesmí žádný pracovník překročit. Slouží jako ochrana před situací, kdy by každý chtěl a mohl dělat všechno, ale ničemu by nerozuměl pořádně. Stejně tomu tak je i u herního specialisty. Tato kapitola stručně představí základní kompetence, kterých se dostává každému hernímu specialistovi.

Jednotlivé kompetence herního specialisty: (Valenta, 2008, str. 146 - 148)

Poskytuje služby zaměřené na hospitalizované dítě a jeho rodinu a to buď ve své ambulanci, na lůžkovém oddělení nebo na jednotce intenzivní péče.

Služby poskytuje i dětem zdravým v rámci osvětových programů a pomáhá rodinám s přípravou dítěte na plánovanou hospitalizaci.

Zajišťuje pro dítě přátelské a bezpečné nemocniční prostředí. Zprostředkovává informace o potřebách konkrétního dítěte ostatním zdravotnickým pracovníkům.

Sestavuje plán herních aktivit dle zájmů a dovedností dítěte. Poskytuje individuální péči dětem se specifickými potřebami.

Pomocí hry, přiměřené věku dítěte, seznamuje dítě s průběhem hospitalizace a léčbou. Pomáhá dítěti i jeho rodičům se rychleji přizpůsobit na nemocniční prostředí.

Přednostně se věnuje rizikovým a špatně se adaptujícím rodinám. Dále dává přednost dětem s vážnějšími zdravotními problémy.

Doprovází dítě a rodiče na lékařská vyšetření, při kterých pozitivně odvádí pozornost dítěte.

Dohlíží na bezpečnost a pořádek v herně a pečuje o výzdobu oddělení.

Podílí se na tvorbě informačního materiálu pro rodiče a děti.

I když má herní specialista velmi významné zastoupení při péči o hospitalizované dítě, není v nemocnicích pořád dost pracovníků na této pozici. Chybí vysokoškolský obor, který by tuto profesi zprostředkoval a zákon, který by ji zaštitoval.

Při pobytu dítěte v nemocnici může nastat celá řada komplikací. Důležité je tyto komplikace znát a v maximální možné míře se jim snažit předejít. Čas a péče investovaná do prevence těchto nežádoucích jevů se vždy vrátí klidnou a krátkou hospitalizací dítěte.

3. Práce ve školní družině

Tato kapitola bude věnována stručnému představení chodu školní družiny. Je nutné zmínit chod takové instituce, jelikož výzkum popsany v praktické části této práce probíhal právě v rámci školní družiny.

Ve školních družinách zajišťují vychovatelky či vychovatelé efektivní využití volného času dětí. Daleko větší význam získává družina zřízená pro děti v nemocnicích, neboť, jak již bylo zmíněno dříve, obzvláště menší děti se neumí efektivně zabavit samy.

3.1. Základní předpoklady výchovné péče v nemocnici

Při práci s dětmi umístěnými v nemocnici je třeba dodržet zásady péče o ně. Tyto zásady pomohou pracovníkům zajistit dětem péči v optimálním rozsahu a dojde k maximální možné eliminaci negativních dopadů na dítě.

Výchovnou péči během hospitalizace přebírají pedagogové a vychovatelé působící v rámci školy a družiny zřízené při nemocnici.

Škola při nemocnici pomáhá dětem zameškat co nejmenší množství učiva. Učitelé z kmenové školy zhotoví přehled již probraného učiva a také učiva, které je nutno během hospitalizace nově probrat. Po propuštění dítěte zašle škola při nemocnici slovní hodnocení, jak si dítě vedlo. Kromě vzdělávacích aktivit zajišťují školy pro děti různé besedy či představení.

Pedagog pro děti, zvláště na prvním stupni, představuje pozitivní autoritu a svým obrazem se může přiblížit obrazu rodičů. Příchod pedagoga znamená vytržení z nudy a stereotypu. Může poradit, pomoci a zaměstnat mysl dítěte.

Každý pedagog zaměstnaný ve škole při nemocnici musí disponovat vysokou mírou obětavosti, trpělivosti a láskou k práci s nemocnými dětmi. Důležitou roli hraje schopnost umět vycházet s lidmi, konkrétně se zdravotním personálem.

Mezi základní pravidlo práce s dětmi patří **empatie**. Hospitalizace je pro každého velmi zatěžující záležitost. Pro dítě tento fakt platí dvojnásob. Hospitalizované děti jsou vystrašené, v cizím prostředí, a je potřeba plně pochopit jejich prožívání. S empatií se musí nakládat obezřetně. Musí být respektováno prožívání dítěte, ale nesmí být projevena nepřiměřená lítost. Například – dítě s poraněnou dolní končetinou bude poukazovat na bolest. Pedagog by měl projevit pochopení, ale zároveň musí dítě motivovat, a umožní-li to zdravotní stav, přimět k práci.

Velmi důležité je **upravit optimálně prostředí**. Pokoje by měly být barevné a veselé. Lepšímu průběhu hospitalizace pomáhá možnost mít u sebe osobní předměty, jako jsou například plyšové hračky či mobilní telefon. Příležitosti pro naplnění volného času - televize, herna - jsou pro hospitalizované děti neméně důležité.

Pro práci je významné zmínit rozdíl mezi pedagogickým působením a herní terapií.

Pedagogickou vědu lze definovat jako: „*Sociální vědu, která se zabývá edukační realitou, tj. zkoumá edukační procesy probíhající v různých edukačních prostředích.*“ (Průcha, 2009, str. 15)

Pedagogické působení napomáhá přizpůsobit pobyt v nemocnici do maximální možné míry prostředí, na které je dítě zvyklé.

Definice **herní terapie** vychází z definice hry, kterou je velmi těžké přesně definovat, jelikož definic je mnoho. Pro potřeby práce byla vybrána definice, která hru promítá jako: „*specifickou aktivitu zprostředkující jedinci jeho socializaci, enkulturaci, rozvoj funkcí i poznání světa, která má mnoho prvků společných s pracovní činností*“. (Valenta, 2008, str. 84)

Hra má několik podob – například hry funkční, manipulační, konstruktivní apod. Také se podoba hry liší s věkem dítěte. Například lidé v období dospívání hru transformují do podoby vážných činností. Zároveň herní aktivity potlačují ve prospěch svých zájmových činností.

3.2. Školní družina

Školní družina je řazena mezi školská zařízení působící výchovně mimo vyučování. Spravuje ji Zákon č. 178/2016, Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (v platném znění předpisů). Na rozdíl od základních škol je docházka do školních družin dobrovolná. Taktéž to platí i pro družiny při nemocnicích. Každé dítě se může svobodně rozhodnout, zda se zúčastní programu či nikoli.

Družina nesmí být chápána jako instituce zajišťující hlídání dětí či jako pokračování vyučování. Pro děti zajišťuje odpočinek, zábavu a smysluplné vyplnění volného času.

Školní družiny jsou nejvíce využívaná zařízení pro trávení volného času dětí. Uplatnění zde najde velké množství vychovatelů/pedagogů volného času. Díky tomu musí splňovat přísná pravidla pro svůj chod.

Požadavky na činnost školní družiny

Aby mohla školní družina správně fungovat, jsou stanoveny základní podmínky jejího chodu.

Podmínky personální. Ve školní družině smí pracovat jen člověk s dostatečnou kvalifikací a osobními předpoklady. Pracovník ve školní družině zastává funkci vychovatele. Nároky na tuto profesi nesmí být brány na lehkou váhu. Vychovatel/vychovatelka musí mít kladný vztah k dětem a velikou míru trpělivosti. Musí také působit autoritativně, aby zvládl/zvládla větší skupinu dětí bez křiku. Dále musí umět volit správné pracovní oblečení a jít dětem příkladem. Podmínka dalšího profesního vzdělávání je samozřejmostí.

Podmínky materiální. Školní družina využívá pro své působení vlastní prostory zařízené jako herny. Toto pojetí nepoukazuje na herny vybavené herními konzolemi s možností finanční výhry, ale dětské herny vybavené společenskými hrami, knihami a jinými pomůckami pro efektivní náplň volného času. Tyto prostory musí navozovat pocit bezpečí a radosti. Samozřejmě musí veškeré vybavení odpovídat věku a potřebám dětí navštěvujících školní družinu. Velmi efektivní je vymezení plácku na hraní si na podlaze, který je vybavený koberci a polštáři. V neposlední řadě musí činnosti školní družiny, a prostory samotné, splňovat přísné hygienické předpisy.

Podmínky kontrolní. Mezi kontrolní podmínky je zařazena dokumentace vedení školní družiny. Každá družina musí mít vypracovaný vnitřní bezpečnostní řád, se kterým jsou rodiče a děti seznamováni. Dětem samozřejmě nepřijde do rukou oficiální vypracování, ale s pravidly se seznámí způsobem odpovídajícím jejich věku. Dalšími dokumenty pro vedení školní družiny jsou docházkový sešit dětí, kniha úrazů, zápis plánovaných a proběhlých činností, kontrola hodnocení dětí a vychovatelů, apod.

(B. Hájek, in Pávková, 2007)

Bez splnění těchto podmínek nemá šanci jakákoliv školní družina fungovat. Plnění podmínek zajistí bezchybný a bezproblémový chod zařízení.

3.3. Požadavky na pedagoga volného času

Působení v institucích pro trávení volného času se řídí podmínkami platnými pro běžné pedagogy. Mimo tyto požadavky ale existují i požadavky stanovené speciálně pro pedagogy volného času, jejichž dodržení vede k efektivnějšímu naplnění volného času dětí.

Mezi jednotlivé požadavky je řazeno:

Pedagogické ovlivňování volného času. Tímto požadavkem se rozumí vedení dětí ke smysluplnému trávení volného času. Pedagog nejenže zajišťuje náplň volného času dětí, ale vede děti samotné k zásadám, jak svůj volný čas trávit i mimo zařízení. Děti se seznamují s pestrou škálou aktivit, díky čemuž dochází k vytvoření reálné představy o možnostech trávení volného času.

Požadavek dobrovolnosti. Tento prvek je pro práci s dětmi podstatný. Děti mají právo na svobodné rozhodnutí, zda se do připravených aktivit pustí či nikoli. Důležitou roli zde hraje motivace. Vytvoří-li pedagog zajímavou aktivitu s propracovanou a lákavou motivací, děti se do aktivity zapojí v hojném počtu. Vždy ale zůstane zachována možnost volby.

Požadavek aktivity. Tento požadavek vede pedagogy ke spolupráci s dětmi ve všech fázích činnosti. Děti by měly mít možnost zapojit se do plánování, příprav, realizace a hlavně hodnocení činnosti.

Požadavek seberealizace. Činnosti je nutné sestavit tak, aby každý jedinec mohl uplatnit své vlohy. V činnostech musí najít své uplatnění i dítě, které je méně úspěšné ve škole. U volnočasových aktivit nejsou výsledky prvořadé, což musí být zohledněno při hodnocení činností. Je nutné vyzdvihnout snahu.

Odpočinek a relaxace. K efektivnímu trávení volného času patří také schopnost relaxace. Proto je nutné zařadit do programu školní družiny odpočinkové činnosti. Tyto činnosti pomohou dětem zbavit se únavy a nabrat nové fyzické síly. Mezi takovéto činnosti může být začleněn i samotný spánek.

Požadavek zajímavosti a zájmovosti. Každá zvolená a připravená činnost pro děti musí být pestrá a přitažlivá. Týká se to zvolené aktivity i metod jejího naplnění. Činnosti musí odrážet zájem dítěte. Dojde-li totiž k naplnění zájmu dítěte, dochází k optimálnímu rozvoji osobnosti.

(Pávková, 2008)

Školní družiny mají nezastupitelné místo při péči o děti a jejich význam stoupá při hospitalizaci dítěte. Kdyby byly zřizovány jen školy při nemocnicích a dítě by nemělo možnost využití volného času pod vedením odborného personálu, byla by hospitalizace velmi zatěžující zkušeností.

4. Kroužek a volný čas

V předchozích kapitolách byl nastíněn význam naplnění volného času. Také byla stručně představena činnost školní družiny, která napomáhá ve smysluplném trávení volného času dětí.

Tato kapitola má za úkol představit další možný způsob trávení volného času – a to zájmový kroužek.

A protože volný čas představuje důležitý faktor ve vývoji dětí, bude v této kapitole podrobněji popsán a představen.

4.1. Vývoj dítěte

Před popisem zájmového kroužku je třeba vymezit specifika dětí, kterým jsou věnované aktivity v praktické části práce. Aktivity jsou primárně věnované dětem navštěvujícím základní školu, věkově jde převážně o přelom prvního a druhého stupně základní školy.

Podrobný popis dětského vývoje není primárním cílem práce. Pro její potřeby se zde bude jednat jen o stručný nástin.

Období dospívání přináší změny v oblasti fyzické i psychické. U každého dítěte probíhá vývoj zcela individuálně a je rozdílný u dívek a chlapců. Pro potřeby práce bude stručně popsán vývoj motoriky, řeči, kognitivních funkcí, vývoj emocí a socializace tak, jak je uvádí Langmeier (1998).

Vývoj motoriky je v tomto období výraznější než v období předchozím. U dospívajících dochází k rozvoji jemné pohybové koordinace a smyslu pro rovnováhu.

Vývoj řeči není na první pohled už tak výrazný. Zvyšuje se slovní zásoba a výrazové schopnosti.

Vývoj kognitivních schopností se promítá ve změně myšlenkových operací. Dospívající dokáží zpracovat abstraktní pojmy, dokáží najít více řešení problémů a dokáží sestavit domněnky.

Vývoj emocí a socializace sebou přináší uvolnění vztahu s rodiči a naopak pevnější navázání vztahů s vrstevníky. Vztah s vrstevníky a role, kterou dospívající přijímá, má veliký vliv na pozdější určení své identity.

4.2. Zájmový kroužek

Zájmové kroužky mohou být zřizovány samostatně, jako například skautský kroužek, či pod záštitou nějaké instituce. Nejčastěji zřizují zájmové kroužky střediska volného času, pod která spadají domovy dětí a mládeže či stanice zájmových činností. Domovy dětí a mládeže zřizují rozmanité druhy zájmových činností, zatímco stanice zájmových činností se orientují vždy jen na jednu konkrétní zájmovou oblast.

Zájmové kroužky mohou být ovšem zřizovány i v rámci školních družin. Jedinou podmínkou je, že nesmí narušit její program. Kroužky zřízené v rámci školních družin může vést vychovatel, nebo se mohou na vedení podílet i rodiče. Samozřejmě je takový kroužek při školní družině, stejně jako kdekoliv jinde, za úplatu.

Volba kroužků u dětí bývá nahodilá. Jeden z rozhodujících a nejčastějších faktorů je, že daný kroužek navštěvuje kamarád, nebo že kroužek vede hodný vychovatel.

Jiná, velmi častá situace je, že za dítě rozhodne rodič. Toto řešení bohužel není moc moudré. I když chce každý rodič pro své dítě jen to nejlepší, může nastat situace, kdy si rodič přes dítě plní své sny. Podobnou situaci přiblíží příklad: maminka chtěla vždy umět hrát na kytaru, ale na kroužek nemohla docházet. Svě dítě přihlásí na hodiny hry na kytaru i přesto, že dítě nemá k hudbě vztah a raději by se věnovalo sportu. V takových situacích poté dochází k častým konfliktům mezi rodiči a dětmi. Děti jsou navíc z kroužku znechucené.

Zvolit správný kroužek pro své dítě je vždy velmi obtížné. Vždy ale musí být respektována volba a přání dítěte. Také je nutné mít na paměti, že pro děti mladšího školního věku je vhodnější pestrost zájmových aktivit než předčasná specializace. Dítě ale musí mít přijatelné množství kroužků, aby mělo čas odpočívat a nebylo přetížené.

4.3. Volný čas

Než bude možný jakýkoliv popis volného času, musí být nejprve vymezeno, co to je volný čas.

Břetislav Hofbauer definuje ve své knize volný čas jako: „*Čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností – tzv. zbytková reziduální teorie volného času.*“

Přesněji by se ale volný čas dal charakterizovat jako: „*Činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.*“ (Hofbauer, 2004, str. 13).

Pro dokreslení definice mohou být použity hlavní znaky volného času, které lze vymezit takto:

doba svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí);
zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí mu potěšení a radost;
činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnově sil i k osobnostnímu rozvoji. (Pávková, 2014, str. 11)

Volný čas tedy musí splňovat své hlavní funkce, kterými jsou odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti a rozptýlení. Specifickou zvláštností volného času je to, že jeho pedagogické působení je žádoucí z výchovného hlediska.

Pedagogika volného času

Pedagogika volného času vznikla na přelomu 19. a 20. století. Patří mezi pedagogické disciplíny zabývající se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase. Sleduje také možnosti rozvoje osobnosti v různých věkových obdobích.

Její činnost se neobejde bez spolupráce s jinými obory. Spolupracuje s obecnou, sociální, speciální pedagogikou, didaktikou a dějinami pedagogiky. Dále úzce spolupracuje s obecnou, vývojovou, sociální a pedagogickou psychologií. Při svém působení může využívat i poznatky z oborů sociologických, filozofických, politologických a zdravotnických.

Terminologie pedagogiky volného času

Aby mohla pedagogika volného času působit jako samostatný obor, musí mít vlastní terminologii, instituce, které ji rozvíjí na teoretické úrovni, a instituce realizující teoretické poznatky v praxi.

Mezi základní pojmy pedagogiky volného času patří:

Volný čas. Viz úvod čtvrté kapitoly.

Výchova ve volném čase. Specifická oblast výchovy zastávající výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkce.

Výchova mimo vyučování. Vztahuje se na žáky základních a středních škol. Nezahrnuje v sobě pouze aktivity založené na dobrovolnosti, ale i určité povinnosti. Jedná se o výchovné působení v době mimo vyučování.

Mimotřídní a mimoškolní výchova. Tyto pojmy se vyskytují spíše ve starší literatuře. Mimotřídní výchova zahrnuje aktivity nad rámec školního vyučování. Mimoškolní výchovu realizují jiné instituce, než je škola.

Výchova formální, neformální, informální. Formální výchova se dá vysvětlit jako působení školy, jež pracuje podle stanoveného programu. Neformální výchova se nejvíce podobá výchově ve volném čase. Absolvování aktivit v rámci neformální výchovy nevyžaduje certifikát. Informální výchova formuje osobnost člověka v různých životních situacích.

Teorie výchovy ve volném čase. Teorie výchovy mimo vyučování. Tyto obory poukazují na to, že pedagogika volného času je součástí teorie výchovy v obecném pojetí.

Metodika výchovy ve volném čase. Metodika výchovy mimo vyučování. Tyto obory se zabývají obsahem, metodami a formami práce.

Pedagog volného času. Viz třetí kapitola.

Vychovatel. Jedná se o pedagogického pracovníka působícího ve školních družinách, školních klubech, domovem mládeže apod.

(Pávková, 2014)

Bez znalosti odborné terminologie nelze pracovat v daném oboru, ve kterém se uplatňuje. V pedagogice toto platí dvojnásob.

Požadavky na výchovu ve volném čase

Každý druh výchovy má své specifické požadavky, jež musí každý pedagog bez výjimky znát. Tyto požadavky napomáhají v naplnění výchovných cílů.

Existují obecně platné požadavky definované už Janem Amosem Komenským v jeho spisech. Jsou to například požadavky postupu od blízkého k vzdálenému, od konkrétního k abstraktnímu, od známého k neznámému apod. Nejobecnější požadavky jsou označovány jako pedagogické principy. Naopak konkrétní požadavky nesou označení pedagogické zásady.

Existují ale i specifické požadavky. Pro výchovné působení ve volném čase platí tyto základní požadavky:

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času.

Požadavek dobrovolnosti, aktivity a seberealizace.

Požadavek zajímavosti a zájmového zaměření.

Požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření.

Popis těchto požadavků – viz kapitola 3.3.

Požadavek jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování. Tyto oblasti se podílejí na rozvoji osobnosti dítěte. Každá za pomoci odlišných podmínek a prostředků.

Požadavek pestrosti a přitažlivosti. Upravuje obsah, metody a formy práce. Respektuje zájmy a přání účastníků a hledá rovnováhu mezi organizovanými a spontánními činnostmi.

Požadavek citlivosti a citovosti. Citlivost je uplatňována při práci s jednotlivci i skupinami hlavně v oblasti motivace. Citovost působí na psychickou oblast a pomáhá při vytváření příležitostí pro kladné emocionální zážitky – takzvaná výchova zážitkem.

Požadavek sociálního kontaktu. Poukazuje na význam osobních vztahů, jako je přátelství, i na důležitý vliv sociálních skupin na vývoj jedince.

(Pávková, 2014)

Pedagog působí na rozvoj osobnosti dítěte. Bez znalosti požadavků pro práci ve volném čase by mohl způsobit nevratné škody.

5. Skautské hnutí

Pojem hnutí může být vykládán jako široké seskupení lidí, kteří mají podobné smýšlení, ideály a cíle. Do skautského hnutí jsou řazeni všichni skauti a skautky na celém světě, které spojují myšlenky a ideály skautingu.

Skautské hnutí je jedinečné. Je postavené na silných a nadčasových ideálech oslovujících široké skupiny lidí natolik, že se brzy rozšířilo do celého světa. Existuje více než 100 let, přeživalo i za nepříznivých podmínek a za dobu své existence jím prošlo více než půl miliardy lidí.

Zatímco ve světě nese toto hnutí název Skaut, v České republice se ustálilo označení Junák – svaz skautů a skautek ČR. Toto označení je používáno jen při formálních příležitostech. Každý člen hnutí je i u nás označován za skauta/skautku.

Skauty můžeme rozdělit do dvou skupin, skauty suchozemské a skauty vodní. Práce se věnuje pouze programu a náplni práce suchozemských skautů.

Základní složku Junáka tvoří družina, v jejímž čele stojí rádce/rádkyně. Dvě a více družin dohromady tvoří skautský oddíl. Tři a více oddílů z jednoho města tvoří celé středisko. Nejvyšším organizačním stupněm je okresní rada Junáka, která sdružuje pod sebou jednotlivá střediska.

Skautské hnutí se člení na jednotlivé věkové stupně. Nejmladší členové ve věku od šesti do jedenácti let zastávají postavení světlušek a vlčat. Od jedenácti let postupují po složení nováčkovské zkoušky na stupeň skautek a skautů. Po patnáctém roku věku mohou přejít na stupeň rangers a roverů. Dospělí členové zastávají post oldskautů a scházejí se v klubech oldskautů.

Od patnácti let je také možné absolvovat čekatelské zkoušky a stát se činovníkem, který se aktivně podílí na řízení oddílu. Od osmnácti let je možné skládat vůdcovské zkoušky a stát se vůdcem oddílu.

Skautské hnutí působí na děti a mládež, snaží se je vést k duchovní, mravní a fyzické zdatnosti. Také je učí přijmout zodpovědnost za své činy. Největší důraz ale klade na pobyt v přírodě a její ochranu. Podstatou skautingu je tedy všestranný rozvoj osobnosti mladých lidí, který je založen na dobrovolnosti a co největší míře tolerance.

Co všechno přispělo k vytvoření české podoby skautského hnutí, a jaké zastává ideály, bude představeno v následujících kapitolách.

5.1.Historie skautingu

Skautské hnutí nevzniklo přes noc. Trvalo spousty let, než se dostalo do podoby, která je známá v dnešní době. Skautské působení mělo ve svém vývoji několikrát přerušenu činnost. Konkrétně se tak dělo v letech 1939 – 1945; 1949 – 1968; 1970 – 1989.

Český skauting se odlišuje v tom, že vychází z několika historických zdrojů.

V této kapitole budou přestaveni zakladatelé skautingu, díky nimž se mohlo skautské hnutí vypracovat do dnešní podoby.

Robert Baden-Powell

Robert Baden-Powell je považován za zakladatele skautingu. Skautské hnutí založil v Anglii roku 1907.

Působil jako voják v britské koloniální armádě, kam se dostal hlavně díky své odvaze a nepřekonatelným špionážním schopnostem. Powell také dokázal své schopnosti efektivně předávat dalším vojákům. Mimo to zaváděl do praxe dosud nevídané postupy.

Při obléhání pevnosti Mafeking v dnešní Jihoafrické republice si uvědomil, že děti umí být velice samostatné, šikovné a učenlivé. Začal je využívat jako spojku předávající informace či jako dobrovolníky pro ošetřovatele.

Po návratu do vlasti došel ke zjištění, že děti baví si hrát na vojenské zvědy. Této touhy využil pro základy skautingu. Postavil na ní poslání i ideály skautského hnutí. Kromě touhy po dobrodružství pracoval Powell se zásadami pobytu v přírodě a ideály rytířství. Díky tomu se patronem skautů stal sv. Jiří.

Vše podstatné shrnul v příručce *Scouting for Boys*, vydané v roce 1907.

V témže roce uspořádal na ostrově Brownsea pokusný tábor. Zúčastnilo se ho dvacet chlapců. Právě tento tábor je považován za počátek skautského hnutí.

V roce 1910 se Baden-Powellova sestra Agnes, ve spolupráci s jeho manželkou Olave, zasloužila a vznik dívčího skautingu.

Ernest Thompson Seton

Ernest Thompson Seton byl americký spisovatel, malíř a lovec. Disponoval překvapující znalostí přírody a zvířat. Během svého pobytu v přírodě nasbíral neuvěřitelné množství informací o životě zvířat. Dalo by se říci, že uměl mluvit jejich řečí.

Seton působil nezávisle na činnosti Roberta Baden-Powella. Došel ke zjištění, že pro vývoj osobnosti je klíčový dětský věk, který ale pokřivuje život ve městech nacházejících se daleko od přírody.

Začal propagovat myšlenku woodcraftu, neboli lesní moudrosti. Na začátku 20. století položil základy woodcrafterského hnutí, založeném na úctě k přírodě, získávání zálesáckých dovedností a respektu k původním národům Ameriky. Ti pro Setona představovali vzor, podle kterého vytvořil celou svou myšlenku.

Zatímco Robert Baden-Powell postavil skautské hnutí na hodnotách křesťanství, Seton kladl důraz na život dle přírodních národů.

Antonín Benjamin Svojsík

Antonín Benjamin Svojsík byl středoškolský učitel z Prahy.

Se skautingem se seznámil při své cestě do Anglie roku 1911. Na podzim téhož roku vytvořil první malý oddíl ze svých studentů a v létě 1912 uskutečnil první skautský tábor nedaleko Orlovské myslivny. Zde také vznikla nejdůležitější příručka českého skautingu s názvem Základy junáctví, vypracovaná právě Svojsíkem. První dívčí tábor se uskutečnil v roce 1915 poblíž Žihovoště.

Na českém skautingu je zajímavé, že propojuje myšlenky „klasického“ pojetí skautingu od Roberta Baden-Powella, ale i prvky woodcraftu propagovaného Ernestem Thompsonem Setonem.

Díky tomu se v českém skautingu objevují prvky jako uspořádání stanů do podkovy, skautské kroje apod., tak i prvky indiánské symboliky, jako jsou totemy, tee-pee a zálesácké dovednosti.

Původně měl být český skauting zařazen pod činnost Sokola. Ten ale neprojevil o Svojsíkovy myšlenky zájem, proto roku 1914 vznikla samostatná organizace Junák - svaz skautů a skautek.

5.2. Ideologie skautingu

Jak již bylo zmíněno v úvodu páté kapitoly, má skautské hnutí svou ideologii. Co je ale možné si pod tímto termínem přesně představit, ukáže tato kapitola.

Skautský zákon. Skautský zákon je přirovnáván k cíli, k němuž směřuje každý skaut. Pomáhá skautům při jejich pouti udržovat co nejpřímější směr.

Skautský slib. Složením skautského slibu se nováčci zavazují k odhodlání vydat se na cestu skautů a setrvat na ní. Složením slibu se nováček zavazuje před ostatními i sebou samým.

Skautské heslo. Skautské heslo: „*Bud' připraven,*“ pomáhá naučit skauty plánovat do budoucnosti a nenechávat věci náhodě.

Denní příkaz. Každý skaut se musí řídit jedním hlavním požadavkem, a to vykonat každý den minimálně jeden dobrý skutek. Díky tomu se skauti učí vzájemné toleranci a pomoci druhým.

Skautský pozdrav. Skauti se zdraví dvojím způsobem. První způsob je ústní pozdrav „*Nazdar!*“ Mezi skauty totiž panuje pravidlo, že si každý člen vzájemně tyká. Druhý možný způsob je podání levé ruky s propletenými malíčky. Tento pozdrav vychází už z dob rytířů a vyjadřuje úctu a důvěru k druhému člověku. V levé ruce totiž nosili rytíři štít a jeho odložení vypovídalo o naprosté důvěře v druhou osobu.

Skautská lilie. Robert Baden-Powell chtěl jednotu skautů zdůraznit nějakým společným symbolem. Vybral si lilii, která mu připomínala strelku kompasu, jež mu vždy ukázal správnou cestu. Navíc je lilie pokládána za symbol čistoty. Junák má ve svém znaku zlatou lilii s černou psí hlavou uprostřed, značící psohlavce, jež hlídali hranice našeho území. Je podložena modrým trojlístkem - znakem skautek. Prostřední z jejich listů symbolizuje strelku kompasu, což znamená, že skaut jde vždy přímou cestou a těžkosti neobchází. Tři listy lilie znamenají tři body skautského slibu i tři věkové kategorie: vlče, skaut, rover.

Znění skautského zákona – viz příloha A.

Znění skautského slibu – viz příloha B.

Symbol lilie – viz příloha C.

II. Praktická část

1. Cíl výzkumu

Výzkum odhalí možnosti efektivního zpestření volného času hospitalizovaných dětí.

Dílčí cíl výzkumu č. 1. bude odhalit nejlepší možný způsob modifikace činností odehrávajících se na skautských schůzkách tak, aby odpovídaly podmínkám práce v nemocničním prostředí, a díky tomu s nimi mohly přijít do kontaktu i děti dlouhodobě hospitalizované.

Dílčí cíl výzkumu č. 2 bude ověřit, zda jsou zvolené a upravené aktivity vhodné ke zpestření volného času tráveného v nemocničním prostředí a zároveň zda budou pro nemocné děti atraktivní.

Aby došlo k naplnění dílčích cílů, byl pro práci zvolen kvalitativní výzkum.

1.1. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum nemá jediné obecně uznávané vymezení. Řada metodologů jej chápe jako pouhý doplněk kvantitativního výzkumu nebo jakýkoliv výzkum, jehož výsledky nejsou získané pomocí statistických metod.

Metodolog Creswell (1998, s. 2) definoval kvalitativní výzkum takto:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

V typickém případě vybere výzkumník téma a stanoví základní výzkumné otázky. Otázky je možné během výzkumu modifikovat a přidávat, proto se mu přezdívá pružný či emergentní typ výzkumu. Následně výzkumník vyhledává a analyzuje informace, které povedou k osvětlení výzkumných otázek. Sběr dat a následná analýza probíhají v delším časovém intervalu.

Kvalitativní výzkum má své přednosti i nevýhody.

Přednosti kvalitativního výzkumu:

poskytne hluboký popis problému;

používá široké množství přístupů, aby zajistil věrohodnost výsledků;

dobře reaguje na místní podmínky.

Nevýhody kvalitativního výzkumu:

- jeho pružný charakter ztěžuje následnou replikaci výzkumu;
- pracuje s omezeným počtem jedinců, obvykle na jednom místě, což má za následek obtížné zobecnění výsledků do jiného prostředí;
- výsledky mohou být ovlivněny osobností výzkumníka.

Metody kvalitativního výzkumu:

- pozorování;
- rozhovor;
- texty a dokumenty;
- audio – a videozáznam.

(Hendl, 2005)

2. Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován po dobu jednoho měsíce, pokaždé dva dny v týdnu, na základní škole při Fakultní nemocnici v Hradci Králové. Rozsah výzkumu byl pro dané účely postačující. Větší časovou náročnost měla jednoznačně domácí příprava pracovních listů, které byly po vytvoření ověřovány po dobu jednoho měsíce ve Fakultní nemocnici v Hradci Králové.

Pro účely výzkumu byla navštěvována dětská oddělení ortopedie, neurologie a dětské kožní oddělení. Šetření probíhalo v odpoledních hodinách v rámci školní družiny, ve které se pro děti otevřel kroužek Malý skaut. Do aktivit se zapojilo vždy maximálně šest dětí ve věku od sedmi do šestnácti let.

Zkoumané aktivity netrvaly déle než hodinu a půl, což odpovídalo době strávené na skautské schůzce.

2.1. Začátky výzkumu

Před zahájením výzkumu bylo nutné v rámci přípravy splnit dvě zásadní činnosti.

První činnost zahrnovala výběr aktivit z celoroční náplně skautské družiny, při němž muselo být zohledněno hned několik aspektů:

- aktivita budou realizovány v budově, bez možnosti vycházky a využití venkovního prostoru;

- aktivita se budou muset podřídit náročnosti nemocničního prostředí na hygienické předpisy;

- aktivita budou splnitelné i za podmínky, že některé děti se nebudou moci přemístit z lůžka do společenské místnosti;

- aktivita budou natolik atraktivní, aby zaujaly i děti, které skautská tematika nebude zajímat.

Proto byly zvoleny aktivity splnitelné u stolu, popřípadě z lůžka, a hlavně provázané s každodenními činnostmi. Jednalo se o šifry (Morseova abeceda, mobilní kód, velký polský kříž), představení KPZ (krabička poslední záchrany), uzlování, buzolu, stopovací značky, pravidla práce s ohněm a stanování.

Druhá přípravná činnost byla neméně důležitá. Bylo třeba zvolit co nejlepší způsob, jakým budou tato témata dětem představena. Vzhledem k výše popsaným podmínkám se neefektivněji jevíly pracovní listy, které také byly vytvořeny a během výzkumu využity.

2.2. Pracovní listy

Pro každou z výše vyjmenovaných činností byl vytvořen jeden až dva pracovní listy.

Pracovní list č. 1

První list byl vytvořen pro Morseovu abecedu. Abecedu vymyslel na konci 19. století vynálezce Samuel Morse, podle kterého je abeceda pojmenovaná. Každé písmeno abecedy a každá číslice má svou kombinaci teček a čárek. Jednotlivá písmena se uvádí bez interpunkčních znamének.

„Morseovka“ může být vysílána zvukovou nebo světelnou cestou. V dnešní době se nejčastěji setkáme s psanou podobou této šifry.

Existuje i převrácená forma Morseovy abecedy, při níž dochází k záměně znaků. Při zápisu se místo teček píše čárky, a naopak, místo čárek se zaznamenávají tečky.

První pracovní list se skládal ze tří částí.

V první části byl uveden klíč k řešení šifry, neboť není v silách dítěte, aby se za jedno odpoledne šifru naučilo a dokázalo rozluštit text bez pomoci.

Ve druhé části luštily děti slova zapsaná pomocí Morseovy abecedy, a naopak ve třetí části se již samy pokoušely o předklad slov do „Morseovky“.

Viz příloha D.

Pracovní list č. 2

Druhý pracovní list byl vytvořen pro tzv. mobilní kód. Jedná se o jednodušší typ šifry. K jejímu rozluštění je potřeba pouze starý tlačítkový telefon nebo nákres tohoto telefonu. Každé písmeno má na tlačítku přiřazené číslo. Protože jsou ale na každém tlačítku písmena tři, mnohdy až čtyři písmena, musí se pro zápis požadovaného písmene daná klávesa stisknout i několikrát po sobě. Například pro zápis písmena „n“ je nutné stisknout dvakrát klávesu číslo šest. Proto se místo každého písmena uvádí dané číslo tolikrát, kolikrát je potřeba jej zmáčknout.

Zápis šifry může být demonstrován na následujícím příkladu. Slovo AHOJ bude zašifrováno v podobě: 2/44/666/5.

Pracovní list k této šifře se skládal ze stejných částí jako list pro Morseovu abecedu. Taktéž tento pracovní list obsahoval i klíč pro snadnější luštění šifry, protože děti v dnešní době chytrých telefonů tlačítkové telefony moc neznají. Dále obsahoval překlad slov do a ze šifry.

Viz příloha E.

Pracovní list č. 3

Třetí pracovní list byl vytvořen pro tzv. Velký polský kříž. Tato šifra je ze všech zvolených činností jednoznačně ta nejtěžší. Zatímco předchozí dvě šifry se dají naučit nazpaměť, čímž je usnadněné následné luštění, tato šifra se bez pomocného klíče neobejde. Je taktéž záludná ve svém zápisu, protože se zde může nadělat spousta chyb.

Písmena abecedy, mimo písmena s interpunkčními znaménky, jsou vepsána do jedné tabulky v podobě kříže. Tabulka se skládá z devíti různě tvarovaných okének. V každém okénku jsou vždy uvedena tři písmena.

Při zápisu se místo písmene obkreslí políčko, ve kterém se písmeno nachází. Aby byla písmena od sebe odlišitelná, určí se vepsanou tečkou do políčka, o jaké písmeno se jedná. Poloha tečky určí, které ze tří písmen platí.

Na pracovním listu se, stejně jako na listech předchozích, nacházel namalovaný pomocný klíč a dvě cvičení, která pomohla dětem pochopit princip této šifry tím, že si hned prakticky vyzkoušely luštit slovíčka.

Viz příloha F.

Pracovní list č. 4

KPZ neboli krabička poslední záchrany je nezbytný nástroj pro každého řádného skauta. Měla by obsahovat drobné předměty vhodné do táborového prostředí, jež mohou jedinci pomoci ve svízelných situacích, nebo předměty zachraňující život.

V praxi se neseťkáme s označením krabička poslední záchrany, ale přezdívá se jí zkráceně „kápézetka“. Jedná se o malou krabičku, která se vejde do batohu či kapsy, a kterou musí mít každý skaut vždy u sebe.

Označení KPZ se hodně rozšířilo i pro „krabičky poslední záchrany“ s žertovným obsahem. Takovéto krabičky však nemají se skauty nic společného. Může se jednat například o krabici složenou z alkoholických lahví určených pro vášnivé milovníky těchto nápojů nebo se může objevit krabice plná masa a jiných potravin pro vášnivé gurmány. Těchto a podobných variant je na trhu nepřehledné množství, ale výzkum jednoznačně popisuje pouze krabičku poslední záchrany, kterou od nepaměti používají skautské oddíly.

Složení krabičky se může lišit oddíl od oddílu. Existuje však obecný soupis věcí, které by se v KPZ měly objevit. Jedná se o předměty:

lísteček se jménem a adresou;

papír a obyčejná tužka (propiska se nedoporučuje, protože její náplň vysychá);

jehla a nit, knoflíky, zavírací špendlík;

zápalky se škrtkem;
kousek polštářkové náplasti;
připínáčky, kancelářská sponka;
provázek a kousek drátku;
křída (křídu je nutno zabalit, aby neznečistila zbytek vybavení);
peníze na autobus;
březová kůra pro rozdělení ohně.

Pracovní list měl velmi jednoduché složení. Na papír velikosti A4 byl do horního levého rohu nakreslen obrys krabičky poslední záchrany. Při práci s pracovním listem byla na pracovní desce pro lepší představu vystavena papírová krabička odpovídající velikostí zmíněné krabičky.

Dětem byla stručně vysvětlena pravidla výroby a užívání krabičky. Následně děti malovaly nebo psaly do prostoru pod nákresem, co podle nich do krabičky patří.

Ke konci této aktivity byl zveřejněn seznam správných odpovědí.

Reálná KPZ bohužel nemohla být dětem ukázána, protože její vybavení nesplňuje hygienické podmínky nemocničního prostředí.

Viz příloha G.

Pracovní list č. 5

Uzly jsou nedílnou součástí skautského života. Hodí se při táboření nebo v běžném životě.

V rámci výzkumu bylo dětským pacientům představeno pět základních uzlů, které se ve skautských oddílech vyučují hned z počátku. Jejich zvládnutí je nezbytnou součástí pro absolvování tzv. nováčkovské zkoušky.

Byly představeny uzly:

Ambulantní uzel neboli plochá spojka

Používá se pro spojení dvou lan nebo při první pomoci, protože netlačí.

Dračí smyčka

Neproklouzne a nestáhne se. Používá se hojně při lezení.

Lodní smyčka

Neklouže v tahu ani po svislé hladké tyči. Jak už název napovídá, hodí se k uvazování lodí.

Rybářská spojka

Očka vzájemně posuvná na pevné části provazu. Využívá se při rybaření.

Zkracovačka

Je vhodná ke zkrácení dlouhého provazu, aniž by se provaz musel stříhat.

Děti by se nezvládly naučit vázat všechny zde představené uzly za jedno odpoledne, proto jim byly uzly ukázány jen tak pro zajímavost v počtu maximálně tří uzlů za jedno odpoledne.

Na pracovním listu byly vypsány doprovodné pohádky, jejichž slova napovídají při procesu vázání uzlů. Pracovní list doplnila práce s uzlovačkou. Uzlovačka je označení pro provaz silnějšího průměru, který je určený výhradně k uzlování.

Viz příloha H.

Pracovní list č. 6

Buzola nebo kompas?

Kompas je pradávny vynález lidstva, používaný převážně při plavbách. Je tvořen ze zmagnetizovaného kousku železa volně se otáčejícího v pouzdře vždy do směru sever – jih.

Buzola je vlastně kompas obohacený stupnicí 0 – 360°, s jejíž pomocí lze určit azimut. Světové strany na buzolách bývají značeny počátečními písmeny anglických slov north - sever, south - jih, east - východ, west - západ.

Původně neměla být buzola do výzkumu zahrnuta, ale při projeveném zájmu dětí o tuto tematiku byl původní plán doplněn.

Děti zaměňovaly buzolu s kompasem, proto jim byl během názorné ukázky vysvětlen rozdíl. Pro lepší zapamatování si mohly vyzkoušet práci s těmito přístroji.

Děti plnily dva jednoduché úkoly. S buzolou i kompasem musely určit sever a s buzolou si zkoušely určovat azimut náhodně vybraných bodů.

Na závěr byly dětem vysvětleny zásady práce a bezpečného zacházení s výše uvedenými předměty v přírodě.

Pracovní list č. 7

Tento pracovní list se věnoval stopovacím značkám. Stopovací značky mají podobný význam jako značky turistické. Umožňují pohyb v neznámém prostředí. Rozdíl mezi nimi je v tom, že stopovací značky se využívají při hrách s oddílem, ale turistické značky slouží jako oficiální značení turistických tras, které spravuje Klub českých turistů.

Značky se většinou vytváří z kamenů, větviček, šišek, ryjí se do hlíny nebo se malují křídou na zem. Rozhodně se do stopovacích značek nezařazuje značení za pomoci barevných fáborků, které jsou nejčastěji věšeny na stromy.

Zdůrazněno bylo také velmi důležité pravidlo, že skupinka, která jde při stopování poslední, je povinna značky za sebou zahladit a uklidit.

V rámci výzkumu byly představeny nejzákladnější a nejpoužívanější stopovací značky:

jdi tímto směrem;
tábor je tímto směrem;
jdi touto cestou;
tudy nechod';
spěchej;
pozor;
nebezpečí;
čekej;
rozdělte se;
dopis;
odešel jsem tímto směrem.

Aby děti lépe pochopily rozdíl mezi stopovacími značkami a značkami turistickými, byly jim také názorně ukázány základní turistické značky.

Jednalo se o značky:

kostel;
kaple;
studánka;
zřícenina hradu;
jiná turisticky zajímavá místa (jeskyně, vodopády, pomníky ...);
naučná stezka;
dálkové a hřebenovité trasy;
významné trasy v kraji;
významné trasy v okrese.

Nejlépe se tyto značky učí v terénu na stopované, to ale nebylo možné při výzkumu realizovat.

Pracovní list se skládal ze soupisu stopovacích značek a značek turistických. Sloužil jako pomocný klíč ke hře, která je popsána ve třetí kapitole.

Viz příloha CH.

Pracovní list č. 8 a 9

Poslední pracovní listy byly věnovány pravidlům práce s ohněm a stanování. Tato tematika byla spojena do jednoho celku, protože si je svým obsahem velmi podobná.

Nejprve byly dětem představeny jednotlivé typy ohňů.

Lidé si odnepaměti ohně velmi vážili, protože jim přinášel teplo, světlo, pocit bezpečí a chutnější potravu. Lidé navíc věřili, že oheň pomáhá řešit spory smírem, rozumnou cestou, bez zášti a hádek.

I na skautských táborech se ohni přikládá nemalý význam.

Při menším táboráku se sejdou pokaždé všichni členové skautského oddílu/skautských oddílů, zhodnotí uplynulý den a baví sami sebe navzájem.

U slavnostních ohňů se skládají sliby a předávají odměny za splněné zkoušky. Slavnostní oheň se pořádá na konci tábora a slouží tudíž zároveň jako rozloučení s táborovým časem.

Rozdělat si ohýnek na táboře nebo i doma na zahradě je veliká zodpovědnost a je potřeba znát bezpečnostní pravidla při práci s ohněm.

Jak je dobře známo, člověk se věci naučí nejlépe, může-li si je vyzkoušet. Toto pravidlo platí i na skautských schůzkách při práci s ohněm. Místo hodinového povídání o zásadách práce s ohněm je nejlepší vzít děti do terénu a vše jim vysvětlit na místě.

Bohužel tento postup nebylo možné aplikovat v nemocnici, proto byla zvolena schůdnější varianta. Každé z dětí dostalo za úkol namalovat, dle svých představ, ideální ohniště. Děti měly taktéž přimalovat i prostředí, ve kterém smí být oheň rozdělán.

Po zhotovení obrázků byla otevřena diskuze, v rámci které se na obrázcích demonstrovala a vysvětlovala výše zmíněná bezpečnostní pravidla. Jednalo se o nejznámější a nejpodstatnější zásady, kterými jsou:

oheň se smí rozdělávat jen na místech k tomu určených;

na vhodně zvoleném místě musí být nejprve vykopán kruh, aby nebyl oheň rozděláván na trávě, ale na hlíně;

před rozděláváním ohně musí být nasbírány kameny, ze kterých je třeba vytvořit kruh po obvodu vykopaného ohniště (tyto kameny nesmí být mokré, jinak hrozí riziko jejich popraskání);

po skončení táboráku musí být oheň řádně uhašen;

nasbírané kameny musí být vráceny zpět na místo, na kterém byly nasbírané;

ohniště je třeba následně zakrýt dřívě vykopanou trávou.

Pracovní list k tomuto tématu tvořily obrázky nejčastěji používaných ohňů na skautských táborech.

Děti zkoušely odhalit, při jaké příležitosti se uvedené ohně využívají.

Po splnění tohoto úkolu, byly děti za odměnu seznámeny s významem jednotlivých ohňů.

Pyramida

Patří mezi ohně slavnostní, ale i užitkové. Je tvořena z kratších kusů dřeva kulatého tvaru postavených jednou stranou k sobě tak, že svým vzhledem připomínají pyramidu. Je vhodná pro večerní táboráky nebo jako doplněk ke slavnostnímu ohni, který je od ní zapálen.

Hranice

Hranice je jeden s neznámějších typů ohně. Hojně je spojován s čarodějnickými procesy a současným dubnovým svátkem pálení čarodějnic. Je sestavena ze stejně dlouhých kusů dřeva, které tvoří svým postavením tvar kvádrů. Horní část zůstává nezakrytá, vnitřek hranice je vhodné vyplnit suchým roštím doplněným kousky březové kůry pro lepší rozdělení ohně. (Březová kůra je vždy odebrána jen ze spadlých stromů.)

Pagoda

Slavnostní oheň používaný pro zakončení tábora. Svou strukturou nejvíce připomíná kombinaci pyramidy s hranicí. Je sestaven z postupně se zkracujících dřevěných špalků kulatého tvaru. Pagoda má téměř uzavřenou vrchní část. Stejně jako u hranice je vhodné vnitřek pagody vyplnit suchým roštím.

Na každém rohu pagody jsou stavěny malé pyramidy, rozmístěné dle světových stran, z jejichž ohně je poté pagoda zapálena.

Slavnostní oheň má přísná pravidla. Jeho údržbou je vždy pověřen jen jeden člověk. Nesmí se při něm žertovat, dělat si naschvály ani podobné legrácky. Přesnější popis je možné najít v každé publikaci věnující se skautské tematice, např. BŘICHÁČEK Václav, Skautskou stezkou, Junák, 2001, 405 s. ISBN 80-86109-60-70.

Strážný oheň

Je určený hlídkám pro zkrácení času a zahřátí. Tvoří jej tři až čtyři špalíčky postavené k sobě. V prostoru mezi nimi je rozdělán oheň, který špalíčky pomalu stravuje. Špalíčky je proto potřeba časem posunout k sobě.

Setonův hrnec

Setonův hrnec je specialita skautských táborů pojmenovaná po zakladateli woodcrafterského hnutí Ernestu Thompsonu Setonovi. Také se mu přezdívá „kuře v zemi“. V následujícím popisu bude vše vysvětleno.

Pro začátek je potřeba nasbírat obrovské množství suchých a ideálně plochých kamenů a naskládat je na hromadu. Na hromadě se poté rozdělá oheň, který je třeba udržovat po dobu minimálně tří hodin, aby se kameny dostatečně prohřály.

Mezitím je na vhodně zvoleném místě vykopána jáma o hloubce asi 80 cm. Do jámy je ke straně zabodnut kůl dlouhý 90 cm a s průměrem minimálně 10 cm.

Doba, než se prohřejí kameny, je také určená k přípravě kuřete. Rozmražené kuře je naplněno lesními plody či bylinkami a zabaleno do lopuchových listů. Takto zabalené kuře je navíc uloženo do alobalu a pevně svázáno provázkem.

Po třech hodinách je polovina horkých kamenů uložena na dno vykopané jámy. Na ně se šetrně položí kuře, na které se navrství druhá polovina kamenů. Aby zbytečně neunikalo teplo, jsou kameny přikryty udusanou hlínou.

Poslední krok spočívá ve vytažení kůlu, protože do vzniklé šachty je nutno nalít vodu, aby došlo k uvolnění páry z kamenů.

Maso se smí vyndat až po pěti hodinovém dušení. Jedná se o specialitu velmi chutnou a vřele doporučovanou.

Tento vyčerpávající popis se setkal u dětí hospitalizovaných v nemocnici s velkým úspěchem. I když si děti nemohly jít rozdělat ohýnek v areálu nemocnice, zhostily se úkolů s velkým nadšením. Samozřejmě je nejvíce zaujalo vyprávění o Setonovu hrnci.

Následně bylo představeno stanování.

Nocování v táborovém stanu se nic nevyrovná. Ani stanování za domem na zahradě nevyvolá tak skvělé pocity jako tábor plný kamarádů a dobrodružství.

Náplň této činnosti byla velmi podobná aktivitám předchozím.

I zde si děti nejprve musely namalovat, jak vypadá dle jejich představ ideální místo na táboření a vhodně zvolený stan. Nad obrázky bylo poté opět diskutováno o správných zásadách táboření.

Nejdůležitější ze všeho je umět si vybrat správné místo, což není vždy tak jednoduché.

Táboření je možné jen na místech k tomu určených.

Správné místo pro stavbu stanu musí být měkké a bez kamenů.

Stan nesmí být postaven v těsné blízkosti vody, neboť by mohl být vyplaven.

Stan není vhodné stavět ani v údolí.

Stan není vhodné stavět na vysokém kopci ani pod stromy či v lese. V případě bouřky by mohly nastat vážné komplikace.

Nevhodné místo je též pod skálou, ze které se mohou uvolnit kameny.

Kromě místa je také důležité zvolit vhodný stan. Není vhodné brát pro jednoho člověka stan s kapacitou pro deset lidí. Je zbytečně velký a pro jednoho obtížně stavitelný.

K dokreslení této představy byl vytvořen pracovní list s vyobrazením základních táborových stanů, stanů pro turisty a nouzových přístřešků. Každý z uvedených stanů byl podrobně představen.

Na pracovním listě se objevily:

podsadový stan;

tee-pee;

iglú;

áčko;

dva různé typy nouzových přístřešků.

Nouzové přístřešky děti zaujaly nejvíce. Je to problematika pro ně neznámá, ale zajímavá.

Viz příloha I a J.

2.3.Hry k pracovním listům

Většinu výše popsaných pracovních listů doplňovala i hra. Hra pomohla vzbudit dojem zábavy, nikoliv učení, což výrazně usnadnilo práci s listy. Bohužel ne pro všechny listy se podařilo hru vytvořit.

Číslování her odpovídá číslování pracovních listů. Hra označená číslem 1 odpovídá pracovnímu listu s číslem 1.

Hra nebyla vytvořena k pracovním listům s čísly 4, 5, 6, 8 a 9 . Proto se tato čísla u výpisu her neobjeví.

Hra č. 1

Pro hru bylo nutné vyrobit list s pomocným klíčem Morseovy abecedy. Na listu byla vypsaná písmena abecedy a u každého písmene byla uvedena jeho podoba v Morseově abecedě. Každé dítě dostalo jeden klíč, s jehož pomocí hádalo, jaké písmeno se skrývá na zašifrované kartičce, která byla dítěti ukázána.

Klíč měl dvě podoby. První verze byla sepsaná podle abecedy, a druhá verze byla sestavená dle skupin, jak se učí jednotlivá písmena na schůzkách (viz kapitola 4.1.).

Před přípravou hry bylo třeba nachystat:

pevný papír ze čtvrtky nebo kartonu;

pravítko, obyčejnou tužku, nůžky;

propisku nebo slabší barevný fix.

Příprava hry:

Na pevný papír narýsujeme čtverce o velikosti 5x5 cm. Počet čtverců odpovídá počtu písmen abecedy bez interpunkčních znamének.

Čtverce následně vystříhneme nůžkami.

Na čtverce napíšeme propiskou či fixem písmena zašifrovaná do Morseovy abecedy (neuvádíme je tedy v latince).

Realizace hry:

Děti byly posazené do kruhu a vedoucí hry postupně ukazoval jednotlivé kartičky (vystřížené a popsané čtverce). Které dítě s pomocí klíče jako první uhádlo písmeno, získalo kartičku. Vyhrálo dítě s největším počtem karet.

Hra č. 2

Hra č. 2 doplňuje šifru mobilní kód, který pracuje s telefonem. Tato hra je inspirovaná hitem loňského léta, hrou Pokémon GO!

Na papír o velikosti A4 bylo zašifrováno a uvedeno 21 jmen Pokémonů, které děti chytaly tím, že rozluštily jejich jména.

Aby poté měly kam chycené Pokémony uložit, musely si namalovat vlastní Pokéball.

Viz příloha K.

Hra č. 3

Na listu velikosti A4 byly v 21 polích uvedeny suroviny na dort, který pekl Pejsek s Kočičkou od Josefa Čapka.

Děti měly za úkol pomoci zvířátkům zjistit, které suroviny do dortu patří a které naopak ne. A protože tento recept chtěly získat temné síly, správné suroviny bylo nutné zašifrovat, aby byl recept v bezpečí.

Zatímco v mobilním kódu děti překládaly ze šifry, zde si naopak procvičovaly samotné kódování, které je, jak je obecně známo, vždy jednodušší.

Nakonec ještě musely děti namalovat, jak bude jejich dort konkrétně vypadat.

Viz příloha L.

Hra č. 7

Hra byla rozčleněna na tři části.

V první části byly na stůl vyrovnané kartičky s vyobrazením stopovacích značek. Děti měly za úkol pokusit se určit, co každá značka znamená, aniž by jim byl význam předem vyložen. Mohly tipovat nahlas před ostatními nebo mohly psát samostatně na papír. Tato možnost byla nabídnuta dětem z obavy, aby nedocházelo k posměškům.

Ve druhé části dostalo každé z dětí pracovní list s klíčem a po dobu tři minut jej mohlo studovat.

Ve třetí části se opakoval postup uvedený v bodě jedna, ale tentokrát šly děti s odhalováním významu jednotlivých značek na jistotu. I v tomto bodě bylo možné nechat děti mluvit před ostatními, nebo psát na samostatný papír.

Nutno zmínit, že před zahájením třetí části byl dětem klíč opět odebrán.

Tento postup byl zopakován i u značek turistických.

Hra na závěr

Pracovní listy skvěle posloužily jako nástroj pro předání skautské tematiky nemocným dětem. Bohužel jejich velkou nevýhodou bylo, že se za vymezený čas stihly zpracovat maximálně dva listy. Navíc projevil-li dítě zájem i o jiné téma, než bylo ten den představeno, nedostalo šanci jej kvůli nedostatku času prozkoumat.

Z těchto důvodů byla vytvořena desková hra spojující všechna výše popsaná témata. Její velikou výhodou bylo, že dokázala dětem za jedno odpoledne představit všechna témata naráz a děti si samy mohly vybrat, jaké poznatky si z daného setkání odnesou.

Hra se skládá ze 76 polí uspořádaných ve stylu stáječícího se hada.

Startovní a cílové políčko je označeno symbolem podsadového stanu. Symbolizuje výpravu malého skautka a jeho šťastný návrat. Před cílovým domečkem je značka směřující hráče k cíli.

Dále hra obsahuje následně vyjmenované a vysvětlené symboly:

symbol Morseovy abecedy

Stoupne-li hráč na políčko takto označené, musí luštit text či písmena. Jsou připraveny dvě varianty pro plnění tohoto úkolu.

Je-li hráč u pracovního stolu, losuje si z předem připravených kartiček slova k zašifrování. Je-li naopak na lůžku, losuje si z předem připravených kartiček zašifrovaná písmena abecedy, která musí uhádnout.

symbol Velkého polského kříže

Políčko značené tímto způsobem má stejná pravidla jako výše popsaná Morseova abeceda.

symbol mobilního kódu

Viz Morseova abeceda a Velký polský kříž.

symbol ohně

Stoupne-li si hráč na políčko takto označené, smí házet kostkou ještě jednou.

symbol otazníku

Stoupne-li hráč na políčko takto označené, losuje si z předem připravených kartiček, na kterých jsou vypsané okruhy skautské tematiky. Jedná se například o témata skautského kroje, slibu, hesla, apod. Při tomto úkolu je aktivní zadavatel, který dětem tuto problematiku vysvětluje.

symbol kříže

Stoupne-li hráč na políčko takto označené, losuje si z předem připravených kartiček s vyobrazením stopovacích a turistických značek. Dítě má za úkol hádat jejich význam.

políčko s KPZ

Stoupne-li hráč na políčko takto označené, musí roztrdit kartičky, na kterých je uvedeno vybavení krabičky poslední záchrany. Bohužel se tam připletly věci, které do krabičky nepatří. Úkolem hráče je rozpoznat správné věci od špatných.

Viz příloha M.

Doplňující pravidla:

Pro začátek hry nemusí hráči padnout šestka.

Na jednom políčku smí stát více hráčů, nevyhazuje se.

K dosažení cíle nemusí hráči na kostce padnout přesný počet.

Ke každému úkolu musí být dostupný pomocný klíč.

Neví-li si hráč rady s úkolem, je mu poskytnuta pomoc. Trestné body za pomoc se neudělují.

Hra je určena maximálně pro šest hráčů, časový limit je stanoven na 90 minut.

Hra je vytvořena na desce o velikosti A3.

3. Jednotlivá setkání ve FNHK

V následujících kapitolách budou představena realizovaná setkání ve Fakultní nemocnici v Hradci Králové. Jak již bylo zmíněno při úvodu druhé kapitoly praktické části, každé setkání probíhalo na dětských odděleních ortopedie, neurologie a dětského kožního oddělení.

Příprava probíhala před samotným působením v nemocnici. Pracovní listy, včetně doplňujících her, byly vytvořeny předem a během setkávání byly jen ověřovány. Program, v délce 90 minut, byl pro všechna oddělení stejný.

Setkání č. 1

Pro první setkání byla zvolena Morseova abeceda, stopovací a turistické značky. Patří mezi jednodušší témata, se kterými se během výzkumu pracuje, proto byla záměrně zvolena jako vhodná pro jeho zahájení.

Na každém oddělení byl program rozdělen na dvě poloviny. První polovinu zaplnila Morseova abeceda a druhou značky.

U Morseovy abecedy pracovaly děti nejprve s pracovním listem, aby pochopily princip této šifry. Morseova abeceda patří mezi šifry, o které mají lidé povědomí, a tak byly listy rychle vyřešené. Poté přišla na řadu hra s hádáním písmenek z kartiček. Samozřejmě byl k dispozici i pomocný klíč.

Ve druhé polovině setkání přišly na řadu značky. Zde byl pracovní list zároveň propojen s doplňující hrou. Popis hry se nachází ve druhé podkapitole doplňující hry, hra číslo sedm.

Samotné aktivity přesně nevyplnily vymezený čas, zbytek setkání byl věnován povídání o skautech a skautských schůzkách. Děti se dotazovaly na pro ně podstatné detaily a získávaly odpovědi. Nejvíce se zajímaly o podmínky vstupu do skautského kroužku a o skautské tábory.

Hodnocení aktivit

Morseova abeceda měla nečekaný úspěch. Děti bavilo luštění textu a těšily se, až ji naučí své kamarády. Bohužel se ale projevila ještě v průběhu hry jejich únava. Děti musely každé písmenko nejprve najít na pomocném klíči, byly brzy vyčerpané a hra nesměla trvat příliš dlouho.

Aktivita pro značky nebyla špatně zvolená, jen se projevila přirozená touha učit se je v terénu a ne u nemocničního lůžka.

Setkání č. 2

Pro druhé setkání byla naplánována šifra mobilní kód a uzlování. Program byl opět rozdělen na dvě poloviny, každá polovina byla věnovaná jedné z činností.

V první polovině byl představen mobilní kód. Nejprve za pomoci pracovního listu, aby děti poznaly princip šifry. Šifra je jednoduchá. Jakmile děti pochopily její princip, pracovní list velmi rychle vyřešily a vznikl prostor pro uplatnění hry lovení Pokémonů za pomoci luštění jejich jmen.

Ve druhé polovině setkání byly ukázány uzly s pomocnými pohádkami. Jelikož zbylo mnoho času, mohly být ukázány všechny uzle a děti si poté volily, které si zkusí samy uvázat.

Hodnocení aktivit

Mobilní kód sklídl velký úspěch a chválu. Ještě větší pochvalu si ale vysloužila hra. Pokémoni jsou totiž stále aktuálním tématem a v této podobě získala hra větší kouzlo.

Uzly měly obrovský úspěch už jen díky tomu, že tvořily pro děti velkou neznámou. Když se k jejich vázání přidaly pohádky, bylo téměř nemožné setkání ukončit a uzlovačku dětem odebrat.

Setkání č. 3

Třetí setkání mělo na programu představení velkého polského kříže a krabičky poslední záchrany. Toto setkání, stejně jako setkání předešlá, mělo program členěný na dvě části dle zvolených aktivit.

Polský kříž poznaly děti s pomocí pracovního listu hned v úvodu. List je popsán v podkapitole pracovní listy. Práce s pracovním listem zabrala podstatně více času kvůli své náročnosti a novosti tématu. Lidé obecně tuto šifru neznají, natož pak malé děti. Na uvolnění přišla hra, kterou zvládly lépe než pracovní list, ale konce se nedočkala.

Krabička poslední záchrany byla představena prostřednictvím pracovního listu, do kterého děti podle sebe malovaly její nejlepší možné vybavení. Následně se dozvěděly správné řešení.

Hodnocení aktivit

Velký polský kříž se bohužel ukázal jako příliš náročný, a tím pádem pro děti nezajímavý. Nepomohla ani hra. Ta přestala děti brzy bavit a bohužel nebyla ani na jednom oddělení dokončena.

Oproti tomu krabička poslední záchrany získala nesmírně velikou oblibu a diskuze nad výhodami a nevýhodami jednotlivého vybavení nebraly konce.

Setkání č. 4

Čtvrté setkání naplnily ohně a stanování. Program tentokrát nebyl rozčleněn na dvě části, jako tomu bylo u předchozích setkání. Obě činnosti se v zásadě shodují, proto byly propojeny v jednu.

Představeny byly pomocí pracovních listů a vlastních výtvarných projevů dětí. Samotná náplň listů vedla k diskuzím a debatám. Děti po celou dobu tohoto setkání měly prostor pro malování a povídání si, zároveň ale získaly nové znalosti.

Hodnocení aktivit

Obě témata měla obrovský úspěch. Děti byly z práce nadšené a moc se těšily, až si budou moci vše, co se dozvěděly, doma vyzkoušet, případně vyprávět kamarádům.

Pracovní listy sice nedokážou toto téma podat stejně jako víkendová výprava, během které se rozdělává oheň a staví se stany, nicméně pro vytvoření představy o správných zásadách práce postačily dobře.

Setkání č. 5 a 6

Poslední dvě setkání byla věnována hraní dodatečně vytvořené deskové hry, spojující většinu výše uvedených témat, kromě uzlování a buzoly.

Hra zaplnila na každém oddělení celý čas vymezený na kroužek. Musím však kriticky zhodnotit, že dala dětem podstatně víc, než jednotlivé pracovní listy.

Když děti skončily hru dříve, a měly zájem, mohly si ještě hrát s buzolou.

Hodnocení aktivit

Hra je schopná představit, zopakovat i procvičit všechna témata na jednom místě, aniž by došlo k narušení či ochuzení obsahu. Zapojení dětí i dospělých zároveň podtrhává atmosféru hry a vylučuje pocit tísně při nezvládnutí úkolu.

I když jsou pracovní listy doplněny vždy hrou, mohou působit trochu jako úkol do školy. Při aplikaci pouhé hry jsou jakékoliv podobné pocity potlačeny a děti jsou více otevřené naučit se novým věcem.

Výhodou hry je i možnost jejího hraní přímo z lůžka.

4. Skautská schůzka

Než bude možné výzkum řádně vyhodnotit, je třeba v krátkosti představit, jak se jednotlivá témata učí na skautských schůzkách. Také je třeba přiblížit přípravu a průběh takové schůzky.

4.1. Výuka jednotlivých témat

Morseova abeceda

Začíná se výukou písmen složených po jednom znaku. Nejprve jsou představena písmena T, M, O, CH. Následují E, I, S, H. Po zvládnutí této řady pokračují písmena v kombinaci čárek a teček v pořadí N, D, B, A, U, V. Toto pořadí je třeba dodržet. Nakonec jsou v rozumném množství přidávána zbylá písmena abecedy, tzn. C, F, G, J, K, L, P, Q, R, X, Y, Z.

Samotné luštění je trénováno formou her v klubovně a cíleně pak procvičováno nejlépe v rámci stopované.

Mobilní kód a velký polský kříž

U těchto šifer je nejdůležitější naučit děti výrobu pomocného klíče. Záleží na každém oddílu, s jakými šiframi pracuje a kolik pozornosti je jim věnováno. Jsou-li tyto šifry využívány intenzivněji, naučí se děti znaky zpaměti. Slouží-li pouze jako zpestření, učí se pouze pomocné klíče.

Krabička poslední záchrany

Nemá speciální výuku. Děti dostanou pouze instrukce, jak si krabičku vybavit. Následně jsou poučeny o jejím významu a v jakých situacích se používá.

Uzlování

Uzly se trénují v klubovnách či při venkovních aktivitách. Znalost uzlů mohou děti uplatnit zejména při uzlování během tábora nebo na soutěžích v uzlování, kam jezdí skautské oddíly každoročně. Účast na těchto soutěžích je často brána jako odměna za dobře vykonanou práci.

Buzola

Práce s buzolou, kompasem a mapou se učí výhradně v terénu v rámci schůzek nebo na vícedenních skautských výpravách. I v rámci složení „nováčkovské zkoušky“ musí děti ovládat orientaci alespoň na základní úrovni.

Stopovací značky

Stopovací značky bývají často představeny v rámci výuky práce s mapou a následně bývají upevňovány během stopovacích her, pro které jsou tyto značky určené.

Pravidla práce s ohněm a stanování

Při schůzkách bývají děti seznámeny s teorií a následně při práci v terénu s praxí. Každý oddíl má šanci při venkovních aktivitách nechat děti rozdělat oheň či postavit stan.

Děti se setkají s velikou škálou různých typů stanů, které za dobu strávenou ve skautu postaví (od základních typů iglů, přes nouzové přístřešky z cely, až po podsadové stany na táborech).

4.2.Příprava schůzky

Je třeba připomenout hierarchii skautů uvedenou v teoretické části. Na vedení oddílu se podílí velké množství lidí, a to platí i o vedení jednotlivých schůzek.

Každý oddíl je rozdělen do menších družinek. Každá družinka má pak svého vedoucího, se kterým se schází a učí se. Schůzky jsou rozvrženy na celý rok dopředu. Každý oddíl si rozhodne, jakých skautských akcí se zúčastní a na jaké soutěže pojede. Tomu podléhá celá příprava. Příprava samozřejmě zohledňuje také věk svěřenců.

Během roku musí vedoucí naučit děti vše potřebné pro co nejlepší zvládnutí zvolené soutěže a také pravidelné každoroční akce – skautského tábora. Příprava na každou schůzku je individuální a zahrnuje vždy několik aktivit, neboť nikdy není schůzka věnovaná jen jednomu tématu.

4.3.Průběh schůzky

Vždy jedno odpoledne v týdnu se sejde družinka o počtu maximálně deseti dětí s vedoucím. Počet dětí ve skupince se liší dle velikosti jednotlivých oddílů.

Nejprve proběhne vítací rituál, který má jednotlivá skupina domluvený. Některá si na úvod zahraje hru, jiná si vypráví zážitky z uplynulého týdne.

Následuje samotný, asi šedesátiminutový, program připravený vedoucím.

Na konci schůzky proběhne zhodnocení aktivit, sdělení informací k následující schůzce a úklid klubovny (probíhá-li schůzka v interiéru).

Jedna schůzka trvá maximálně dvě hodiny.

5. Hodnocení výzkumu

V poslední kapitole práce přijde ke slovu zhodnocení celého výzkumu a pracovních materiálů. Následující podkapitoly ukáží, zda je možné modifikovat činnosti skautské družiny do nemocničního prostředí a zda tyto činnosti mají pro hospitalizované děti význam.

5.1.Hodnocení pracovních listů

Hodnocení porovnává vytvořené pracovní listy s programem běžné skautské družiny. Snaží se odhalit, zda jsou pracovní listy schopny obsáhnout každé téma na takové úrovni, jak je tomu na schůzkách. Také se snaží odhalit jejich možný přínos.

Pracovní listy pro šifrování

Šifrování bylo u dětí velmi oblíbené a ze všech činností nejčastěji volené. Není se čemu divit, protože i na skautských schůzkách tomu tak bývá. Děti v nemocnici si ale bohužel nemohly dopřát vzrušující atmosféru při luštění záhadné zprávy uprostřed lesa.

Pracovní listy ale osvědčily svoji funkčnost i v nemocničním prostředí. Děti dokázaly, i když s pomocí klíče, luštit jednotlivá slova i celé věty. Aktivita z pracovního listu doplňovaly i hry, takže celá schůzka vždy působila velmi pestrým dojmem. Pokaždé, když přišla na řadu šifra, děti si nechávaly listy s pomocnými klíči a těšily se, jak se budou ve volných chvílích v šifře zdokonalovat a jak ji po propuštění naučí své kamarády.

Krabička poslední záchrany

Zatímco na skautských schůzkách dostanou děti seznam věcí do krabičky a doma ji za pomoci rodičů dávají dohromady, tady si děti tvořily svou imaginární papírovou krabičku.

Krabička byla velmi oblíbená, protože ji děti neznaly, a jejich zvědavost jim nedovolila to tak ponechat. Do skládání krabičky se pouštěly s obrovským nadšením a nasazením, že bylo dokonce velmi obtížné toto téma opustit.

Uzlování a buzola

Pro tato témata nebyly zpracovány pracovní listy, protože se jednalo o témata již od začátku zamýšlená pouze jako doplňková, která byla dětem představována vždy jen pro zajímavost zejména tehdy, když zbylo pár volných minut. Děti se při nich hlavně pobavily. Pro naplnění úrovně shodné se skautskou družinou by však bylo zapotřebí času daleko více.

Děti si vyzkoušely, jak se zachází s buzolou, či k čemu se dá využít na první pohled obyčejný a nudný provaz, ale to bylo vše.

Stopovací značky

Této aktivitě velmi chyběla možnost vyrazit s dětmi do terénu. Ani sebelepší pracovní list nedokáže značky podat tak, jak to svede řádná stopovaná.

Pro přiblížení tematiky dětem ale list i doplňující hra postačily.

Ohně a stanování

Tyto činnosti nelze absolvovat jen za pomoci pracovního listu. Každé dítě by si mělo vyzkoušet rozdělat oheň či postavit stan, aby pochopilo nutnost tak velkého množství pravidel. Tuto zkušenost však není možné v nemocničním prostředí získat.

Pracovní list proto sloužil pro děti jen jako opora, aby si mohly představit, jak lze oheň postavit. Představení samotných pravidel lze i bez listu, ale je nutné dialogické vedení, aby si děti nepřipadaly jako ve škole při výkladu učitelky. To by aktivitě uškodilo.

5.2.Hodnocení hry

Vytvoření deskové hry byl spontánní nápad během probíhajícího výzkumu. Děti projevily zklamání, když chtěly stihnout co nejvíce témat, ale čas byl neúprosný a dovolil maximálně dvě aktivity na odpoledne.

Po celou dobu výzkumu se děti střídaly. Ani jednou se jejich složení neopakovalo. Díky tomu mělo každé dítě na kroužek „Malý skaut“ vyhrazeno jen jedno jediné odpoledne. Pak už jim zbyla jen možnost najít si po uzdravení skautský oddíl, do kterého by nastoupily.

Tato mezera byla dokonale vyplněna vytvořenou hrou. Na začátku aktivity dostaly děti na výběr, zda chtějí pracovat s pracovním listem nebo si zahrát hru. Od vytvoření hry už nebyly pracovní listy použity.

Popularita hry se dá snadno vysvětlit přirozeným sklonem dětí hrát si. Navíc hra nenavodí pocit učení jako ve školním prostředí.

Nejoblíbenějšími hracími políčky byla políčka s luštěním. Lépe se osvědčilo hádání písmen z kartiček než luštění celých slov.

V pořadí druhé nejoblíbenější hrací pole bylo označeno písmeny KPZ. Jednalo se samozřejmě o krabičku poslední záchrany. V celé hře je těmito písmeny označeno pouze jediné pole. Kvůli své exkluzivitě bylo toto pole jen málokdy někým obsazeno.

Tato dvě hrací pole byla dokonce oblíbenější než pole označená ohněm, která hráčům umožňují hrát znovu.

Popularita polí odpovídala oblíbenosti pracovních listů popsané výše.

Nejméně oblíbené byly turistické a stopovací značky.

5.3. Doporučení pro praxi

Je velmi obtížné určit, jaké aktivity vybrat, upravit a uplatnit. Aktivity zde uvedené rozhodně netvoří konečný seznam možností. Naopak, čím více skautských aktivit se upraví a bude se moci představit dětem v nemocnici, tím lépe.

Při práci s dětmi je nejefektivnější volit aktivní hru.

Při práci je třeba pamatovat na fakt, že spousta lidí vidí ve skautu nudu a „bláznivé lidi z přírody“, co si hrají na neupravené a nemoderní zálesáky. Pomocí vhodné motivace a správným výběrem aktivit je možné nalákat děti, aby si aktivity přinejmenším vyzkoušely. Pokud se jim podaří zbavit negativních předsudků, věřím, že je začne skaut i bavit.

Velmi důležitá je také osobnost vedoucího schůzky, který musí umět zodpovědět dotazy a dokázat vysvětlit praktické využití nových znalostí i mimo skautské prostředí (např. Morseova abeceda se hodí samozřejmě na skautský závod, ale také do party kamarádů, která si zašifruje zprávu, aby ji nikdo nezasvěcený nemohl přečíst, ...).

Výzkum potvrzuje pravidlo „Méně je více“. Nemocné děti jsou snadněji unavitelné a mají menší míru pozornosti. Zatímco děti na skautské schůzce zvládnou tři až čtyři různé aktivity a mohou pracovat celou schůzku, pro děti nemocné je vhodné poloviční nasazení.

Je potřeba být připraven na „pohyb na tenkém ledě“. Děti mohou mít potřebu hledat oddaného posluchače a povídat o věcech, do kterých může zasahovat jen pověřený personál. Pravdou je, že rozpovídá-li se dítě samo, je to zcela jiná situace, než když bychom se jej účelně ptali. Nikdy však nesmíme zajít za respektovanou mez. Nepříjemná může být pro pracovníka také situace u dítěte s vážnější diagnózou, které se pro kroužek nadchne, ale nemá vyhlídky pro zahájení docházky. Nesmíme dítěti lhát, ale ani mu rázně zbořit jeho sny a touhy.

Skautské schůzky jsou nastaveny s vidinou získání maximálního množství dovedností pro zvládnutí skautského tábora. Při přípravě a uplatnění činností v nemocnici je třeba si uvědomit, že primárním cílem je děti příjemně zaměstnat a přivést je na jiné myšlenky. Proto není potřeba chtít po dětech velké a mnohdy zbytečně přehnané výkony, nebo, nechce-li dítě samo, učení se nazpaměť. Dítě by pak mohlo o aktivity ztratit zájem.

Práce poskytuje kompletní přípravu pro vedení popsaných aktivit. Dále může sloužit jako osnova při zpracovávání dalších, ve výzkumu neuvedených, skautských aktivit.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na práci s hospitalizovanými dětmi, primárně byla zaměřena na možnosti úpravy činností skautské družiny pro nemocniční prostředí.

Na základě studia odborné literatury byla v teoretické části představena pravidla práce s hospitalizovanými dětmi, včetně možných komplikací provázejících hospitalizaci, pravidla práce ve školní družině a při realizaci kroužku. Nastíněna byla i stručná ideologie skautingu.

Výzkumné šetření bylo realizováno na základní škole při Fakultní nemocnici v Hradci Králové (Základní škola a Mateřská škola při Fakultní nemocnici, Hradec Králové) po dobu jednoho měsíce. Ze šetření vyplývají následující zkušenosti a doporučení.

Každý pracovník u nemocných dětí musí být obrněn empatií a trpělivostí.

Každá aktivita musí být upravena dle aktuálního stavu dítěte a není-li to nezbytně nutné, dítě nesmíme do ničeho nutit.

Při každé činnosti musí být nastavena vhodná motivace a pracovník musí být schopen dítěti vysvětlit využitelnost dané činnosti.

Pro dítě bývá atraktivnější činnost ve formě hry.

Nemocné děti se snadněji unaví, proto je třeba volit menší zátěž.

Aktivity musí být smysluplné a musí adekvátně naplňovat volný čas dítěte.

Z aktivit nikdy nesmí být vynecháni rodiče, pokud si přejí být také zapojeni.

Dítě si zaslouží informace jako každý jiný. Proto je nutné mu je, samozřejmě přizpůsobené jeho věku a úrovni chápání, poskytnout.

Je-li to v kompetenci pracovníka, může dítěti posloužit jako posluchač v situaci, kdy si dítě potřebuje s někým promluvit.

Pracovník nikdy nesmí lhát a slibovat věci, které není schopen zrealizovat.

Práce nepředstavuje konečný seznam možných aktivit. Dokonce neukazuje ani jediný možný způsob jejich modifikace. Každá zde popsaná aktivita může být dětem představena i jinými způsoby.

V práci jsou uvedeny pouze aktivity na první pohled zajímavé a přitahující pozornost. Jejich množství bylo regulováno délkou výzkumu. Bohužel, ne všechny aktivity měly úspěch. To ale neznamená, že se nedají znovu použít. V jiné skupině dětí nebo s novým nápadem na jejich modifikaci mohou být velmi lákavé.

Výsledky výzkumu přinesly uspokojivé informace, a to, že lze upravit činnosti realizované v přírodě do nemocničního prostředí, zaujmout nemocné děti, a dokonce v nich probudit zvědavost či touhu stát se skautem.

I v dnešní době je potřeba v dětech pěstovat lásku k přírodě, vést je k lásce k sobě samým a umění vycházet s jinými lidmi. Tuto pozornost si zaslouží i děti se zdravotním znevýhodněním.

Seznam použité literatury

PLEVOVÁ Ilona, SLOWIK Regina. Komunikace s dětským pacientem. Praha: Grada, 2010. 247 s. ISBN 978-80-247-2968-8

ČADOVÁ Eva a kol., Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 1. vydání. ISBN 978-80-244-3308-0

PhDr. Mgr. KLIMEŠ Jeroným, Ph.D., Nemoc a naše psychika. Lymfom Help, o.s., 2013. ISBN neuvedeno

SYKOROVÁ Lucie. Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu. Praha: Grada, 2011. 1. Vydání. 208 s. ISBN 978-80-247-7105-2

TRACHTOVÁ Eva a kol., Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. 2008. 185 s. ISBN 978-80-7013-324-8

HENDL Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. 1. Vydání. 408 s. ISBN 80-7367-040-2

MATĚJČEK Zdeněk, LANGMEIER Josef. Psychická deprivace u dětí. Praha: Karolinum, 2011. 4. doplněné vydání. ISBN 978-80-246-1983-5

MATĚJČEK Zdeněk. Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí. Jihočany: H&H, 2001. 147 s. ISBN 80-86022-92-7.

VALENTA Milan. Herní specialista. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 3. vydání. ISBN 978-80-244-2137-7

BLÁHA Václav a kol., Metodické stati k výchovně vzdělávací práci ve školní družině. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 160 s. ISBN neuvedeno

PÁVKOVÁ Jiřina a kol., Školní družina. Praha: Portál. 2007. 2. aktualizované vydání. 149 s. ISBN 978-80-7367-268-3

STAŠOVÁ Leona, SLANINOVÁ Gabriela, JUNOVÁ Iva. Nová generace – vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 1. Vydání. 213 s. ISBN 978-80-7435-567-7

PÁVKOVÁ Jiřina a kol., Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2008. 3. aktualizované vydání. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6

KRAUS Blahoslav. Životní styl současné české rodiny. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 1. vydání. ISBN 978-80-7435-544-8

HOFBAUER Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. 1. Vydání. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

KRAUS Blahoslav. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

HUBÁČEK Milan. Skautský vůdce. Brno: JAVOR, 1994. 8. vydání. ISBN 80-900948-7-2

BŘICHÁČEK Václav a kol., Skautskou stezkou. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2001. ISBN 80-86109-60-7

SVOJSÍK Antonín. Základy Junáctví. Praha: MERKUR, 1912. ISBN 80-7032-001-X

PRŮCHA Jan. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

KŘOVÁČKOVÁ Blanka, SKUTK Martin. Pedagogický a psychologický slovník. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-513-4

ŘÍČAN Pavel. Cesta životem. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7

LANGMAIER Josef, KREJČÍKOVÁ Dana. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X

VÁGNEROVÁ Marie. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

VOKURKA Martin, HUGO Jan. Velký lékařský slovník. Praha: Maxdorf, 2005. ISBN 80-7345-058-5

HART Pavel, HARTLOVÁ Helena. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

PŘÍLOHY

Příloha A

Zákon skautů

Skaut je pravdomluvný.

Skaut je věrný a oddaný.

Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.

Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.

Skaut je zdvořilý.

Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.

Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.

Skaut je veselý myslí.

Skaut je hospodárný.

Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutečích.

Zákon skautek

Skautka je pravdomluvná.

Skautka je věrná a oddaná.

Skautka je prospěšná a pomáhá jiným.

Skautka je přítelkyní všech lidí dobré vůle a sestrou každé skautky.

Skautka je zdvořilá.

Skautka je ochránkyní přírody a cenných výtvorů lidských.

Skautka je poslušná rodičům, představeným a vůdcům.

Skautka je veselý myslí.

Skautka je hospodárná.

Skautka je čistá v myšlení, slovech i skutečích.

Příloha B

Slib skautů

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližním.

K tomu mi dopomáhej Bůh.

Slib skautek

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připravena pomáhat vlasti i bližním.

K tomu mi dopomáhej Bůh.

Příloha C

Zdroj: <http://trojka.e-skaut.cz/img/upload/big/skautska-lilie.jpg>

Příloha D

Klíč k Morseově abecedě – základní znaky

A /.-/	M /--/	Z /--../
B /-.../	N /-./	1 /----/
C /-.-./	O /---/	2 /..---/
D /-../	P /.-.-/	3 /...--/
E ./	Q /---./	4 /....-/
F /-.-./	R /-./	5 /...../
G /--/	S /.../	6 /-.../
H /..../	T /-/	7 /--.../
CH /----/	U /..-/	8 /---./
I /./	V /...-/	9 /----./
J /.-.-/	W /.-.-/	0 /-----/
K /-.-/	X /-.-/	
L /-../	Y /-.-/	

Cvičení k procvičení

/-.-/-../-.-/-.-//

JAHODA

./-./-.-/---//

STROM

/---./-./-./-./-.-/-.-//

NOTA

/--./-/--/.-//

STAN

/-./-./-.-//

OHENĚ

/.../-../-.-/-.-.-.-//

BATERKA

/-../-...-./-.-.-//

PÁREK

/-.-./-.-.-.-/-.-//

DÁREK

/-./-.-.-.-//

KOLO

/-.-/-.-.-/-.-/-.-//

VODA

Příloha E

Klíč k mobilnímu kódu

<div style="border: 2px solid black; width: 200px; height: 30px; margin: 0 auto;"></div>		
1	2 ABC	3 DEF
4 GHI	5 JKL	6 MNO
7 PQRS	8 TUV	9 WYZ

Cvičení k procvičení

22/2/9999/33/66

6/33/7777/444/222

888/666/7777/2

222/2/5

44/777/66/33/222

BUNDA

TRÁVA

KOČKA

PERO

KNIHA

Příloha F

Klíč k Velkému polskému kříži

A	B	C	D	E	F	G	H	CH
I	J	K	L	M	N	O	P	Q
R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

Cvičení k procvičení

RUKA

NOHA

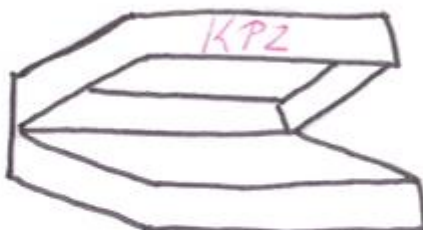
PUSA

PES

SOVA

Příloha G

Nakreslete či napište, co patří do krabičky poslední záchrany (KPZ).

Správné řešení:

Papír, sirky a škrátáko, knoflíky, drobné, jehla a nit, svíčka, křída, spínací špendlík, připínáček, kancelářská sponka, drátek, náplast, provázek, tužka.

Příloha H

Pohádky

Ambulantní uzel neboli plochá spojka

Dva delfíni, jmenují se Kilián a Albert, se moc rádi pohánějí v jejich bazénku. Oba dva se taky rádi předvádí před diváky, a to pak vyskakují z vody až dva metry vysoko. A jak tak dovádějí a různě se překrývají, vzniká z vody, stékající jim po ocasech, úžasný obrazec. (Myšlen tvar ploché spojky.)

Dračí smyčka

Na kraji jezera se nachází věž a v té věži princezna. Náhle se z jezera vynoří drak, obletí věž a vrátí se zpět do vody.

Lodní smyčka

Lodní smyčka nemá žádnou pohádku, ani pomůcku. Jedná se o jednodušší typ uzlu, který pomůcky nepotřebuje.

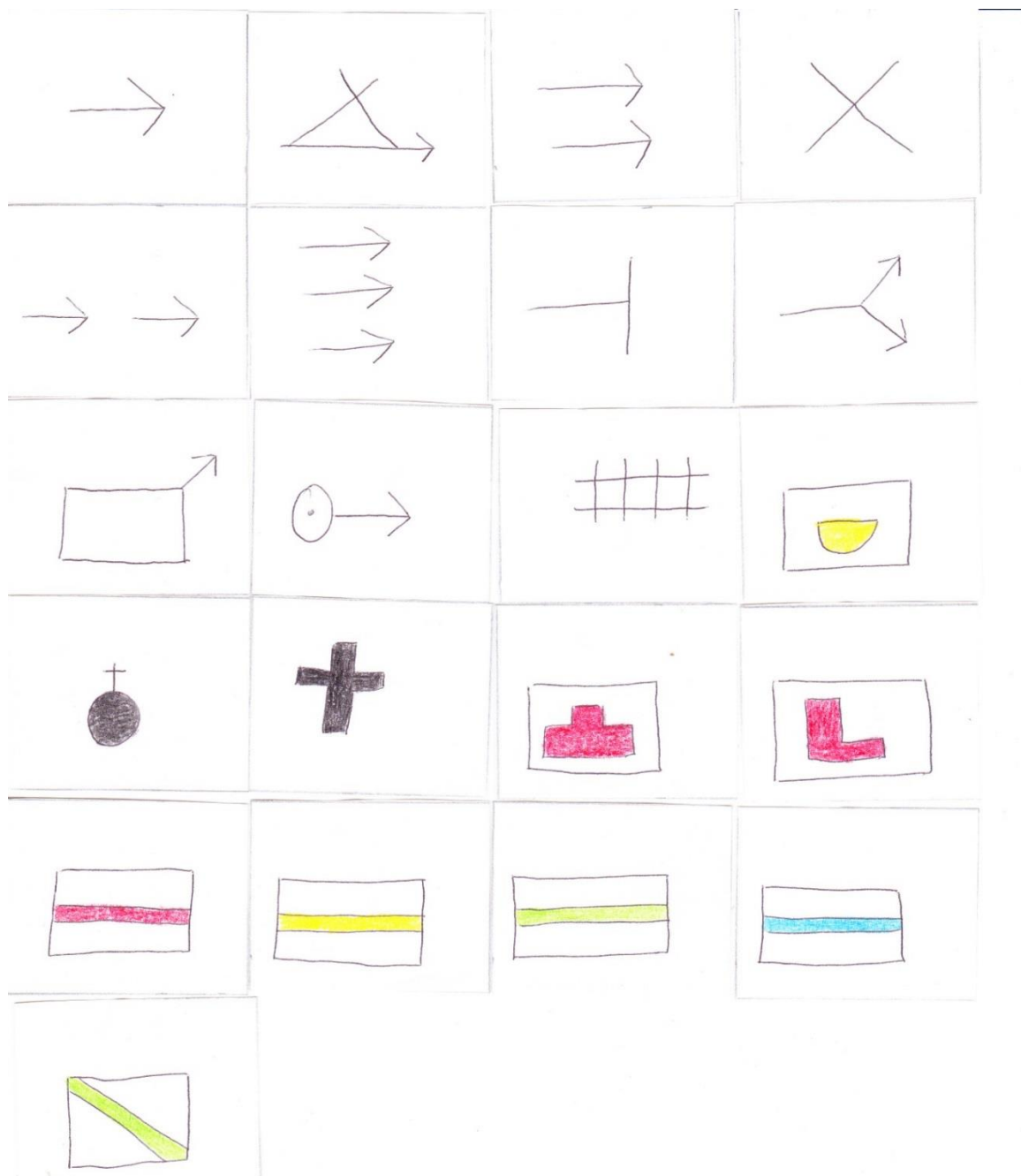
Rybářský spojka

Máme dvě Rallye autíčka, která nerada poslouchají příkazy svých navigátorů. Obě autíčka jedou po závodní dráze naprosto stejně. Jejich jízda se dá charakterizovat následovně: jízda vrchem, spodem, spodem, vrchem. A když autíčka vjíždí do cílové roviny, srazí se.

Zkracovačka

Vytvoříme tři okrasná očka na zahrádce. Jedno umístíme za zahrádku, zbylá dvě před. A protože se nám očka hádají o tom, kde kdo bude stát, svážeme je dohromady.

Příloha CH

Jména značek (postupně, jak jsou vyobrazeny):

jdi tímto směrem, tábor je tímto směrem, jdi touto cestou, tudy nechod'

spěchej, pozor, čekej, rozdělte se

dopis, odešel jsem tímto směrem, nebezpečí, studánka

kaplička, kostel, jiná turisticky zajímavá místa, zřícenina

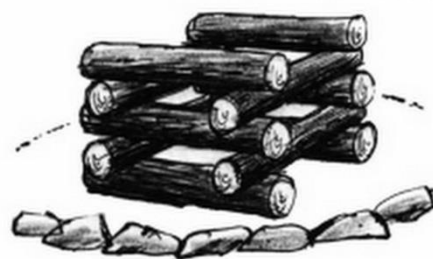
dálkové a hřebenovité trasy, trasy místního významu, trasy regionálního významu, významné trasy

naučná stezka

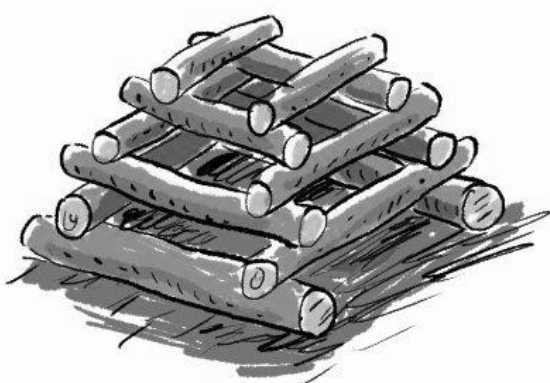
Příloha I

PYRAMIDA

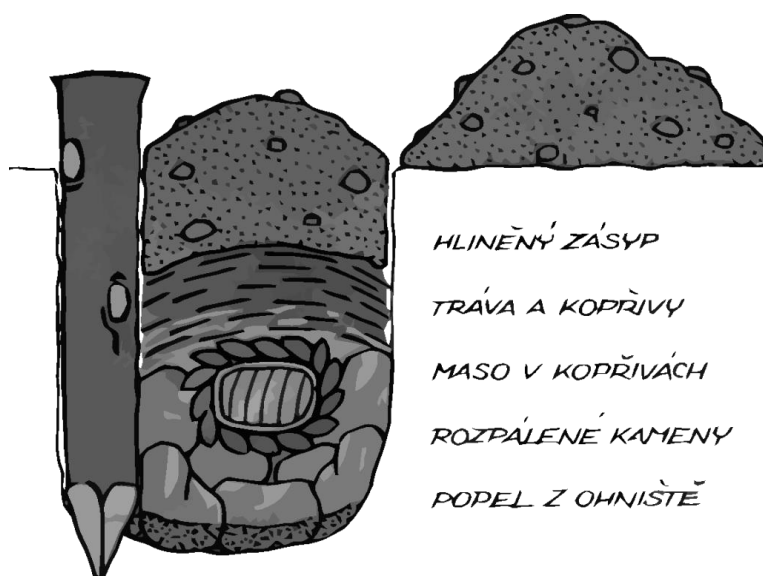
HRANICE

PAGODA

**STRÁŽNÝ
OHEŇ**

SETONŮV HRNEC

HLINĚNÝ ZÁSYP
TRÁVA A KOPŘIVY
MASO V KOPŘIVÁCH
ROZPÁLENÉ KAMENY
POPEL Z OHNIŠTĚ

Příloha J

PODSADOVÝ STAN

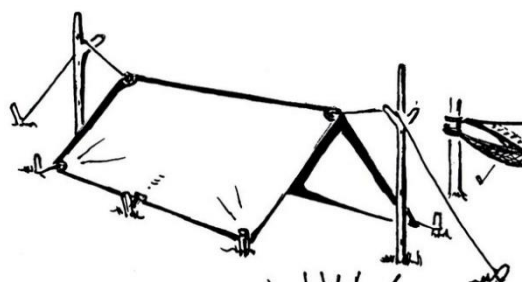
TEE - PEE

IGLŮ

ÁČKO

NOUZOVÉ PŘÍSTŘEŠKY

Příloha K

2/444/7/666/6	2/777/22/666/55	2/777/666/66
22/88/3/33/99	22/88/444/9999/33/555	22/2/555/8/666/999
7/444/55/2/222/44/88	222/44/2/8/666/8	222/33/555/33/22/444
3/444/8/666	3/666/3/777/444/666	3/88/7777/8/666/99
33/66/8/33/444	33/555/33/55/444/3	33/33/888/33/33
333/88/777/777/8	4/555/666/666/6	4/777/666/8/555/33
44/999/7/66/666	44/666/7/7/444/7	5/999/66/9999

Řešení:

AIPOM	ARBOK	ARON
BUDEX	BUIZEL	BALTOY
PIKATCHU	CHATOT	CELEBI
DITO	DODRIO	DUSTOX
ENTEI	ELEKID	EEVEE
FURRT	GLOOM	GROTLE
HYPNO	HOPPIP	JYNZ

Příloha L

MOUKA	CURK	SŮL
MLÉKO	VAJÍČKO	MÁSLO
OŘÍŠKY	OKURKA	KOSTI
MYŠ	PÁREK	SMETANA
CIBULE	ČOKOLÁDA	ČESNEK
PEPŘ	TVAROH	PERNÍK
OCET	ROZINKY	KAKAO

Příloha M (část druhá)

